

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра кримінального права та процесу

Гуменюк Оксана Володимирівна

**Кримінально-правова охорона інтересів судової влади /Criminal Legal
Protection of the Interests of the Judiciary.**

Спеціальність 8.03040101 – Правознавство
Магістерська програма – Правознавство

Магістерська робота

Виконала студентка групи ПРМ-21
О. В. Гуменюк

Науковий керівник:
к.ю.н., доцент О. М. Яремко

Магістерську роботу допущено
до захисту
« ____ » _____ 2017 року

Завідувач кафедри
_____ **Н.З. Рогатинська**

ТЕРНОПІЛЬ - 2017

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота містить 126 сторінок, список використаних джерел 74 найменувань.

Мета магістерської роботи: наукове обґрунтування і відображення в кримінальному праві інтересів судової влади як самостійного об'єкту кримінально-правової охорони, а також розроблення концептуальних основ кримінально-правової охорони інтересів судової влади.

Об'єктом дослідження є: суспільні відносини, що виникають з приводу реалізації та охорони інтересів судової влади на усіх етапах судочинства і виконання судових рішень, а також у зв'язку із вчиненням посягань на них (інтереси).

Предметом дослідження є: інтереси судової влади в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони.

Одержані висновки та їх новизна: Інтереси судової влади – це потреби держави в дотриманні правових основ, що поділяються в залежності від аспекту правового регулювання на: а) атрибутивні (відображають сутнісні та організаційні засади реалізації судової влади); б) функціональні (відображають відповідність закону процесуальних і виконавчих дій, процедур і функцій); в) суб'єктні (відображають безпеку осіб, що здійснюють судову владу або сприяють їй, а також безперешкодну можливість реалізації закріплених в законі прав і обов'язків).

Ключові слова: інтереси судової влади, кримінально-правова охорона, суб'єкт злочину, принципи судочинства, кваліфікація злочинів.

RESUME

Master's thesis contains 126 pages, the list of sources used 74 names.

The purpose of the master's work: scientific study and reflection in the interests of the criminal law of the judiciary as an independent object of criminal protection and development of conceptual frameworks criminal protection of interests of the judiciary.

The object of the study are: public relations, arising on the realization and protection of the interests of the judiciary at all stages of the proceedings and the enforcement of judgments, as well as in relation to the commission of attacks on them (interests).

The subject of the study are: the interests of the judiciary in Ukraine as an object of criminal law protection.

The resulting conclusions and their novelty: Interests judicial power - it needs the state in compliance with the legal bases, which are divided according to the aspect of legal regulation: a) attribute (reflecting the essential and organizational basis for the implementation of the judiciary); b) functional (procedural law reflect compliance and enforcement actions, procedures and functions); c) subjective (reflecting the safety of persons exercising judicial power or contribute to it, and the smooth implementation of the possibility enshrined in law the rights and duties).

Keywords: the interests of the judiciary, criminal protection, the subject of crime, the principles of justice, qualification of crimes.

АНОТАЦІЯ

Гуменюк О. В. Кримінально-правова охорона інтересів судової влади – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю 8.03040101 – Правознавство – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2017.

У магістерській роботі розкрито правові засади інтересів судової влади. Досліджено кримінально-правовий аспект інтересів судової влади. Проаналізовано кримінально – правову охорону атрибутивної основи інтересів судової влади. Вивчено кримінально–правову охорону функціональних і суб’єктних інтересів судової влади.

ANNOTATION

Gumenyuk O. V. Legal protection of the interests of the judiciary - Manuscript.

Research on education and qualification level «Master» in the specialty 8.03040101 - Law - Ternopil National Economic University, Ternopil, 2017.

In the master's work the legal basis of the interests of the judiciary. Studied criminal law aspect interests of the judiciary. Analyzed criminal - legal protection attribute based on interests judiciary. Studied criminal law protection of functional and subjective interests of the judiciary.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	12
1.1. Міжнародно-правові акти про інтереси судової влади.....	12
1.2. Правові основи інтересів судової влади в Україні.....	17
Висновки до Розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРЕСИ СУДОВОЇ ВЛАДИ: КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	30
2.1. Інтереси судової влади як об’єкт кримінально-правової охорони.....	30
2.2. Поняття і система норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на інтереси судової влади.....	36
Висновки до Розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОХОРОНА АТРИБУТИВНОЇ ОСНОВИ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	48
3.1. Об’єктивні ознаки злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади.....	48
3.2. Суб’єктивні ознаки злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади.....	60
3.3. Проблеми законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади.....	68
Висновки до Розділу 3.....	76
РОЗДІЛ 4. КРИМІНАЛЬНО–ПРАВОВА ОХОРОНА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТА СУБ’ЄКТНИХ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	78

4.1. Об'єктивні ознаки злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктивні інтереси судової влади.....	78
4.2. Суб'єктивні ознаки злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктивні інтереси судової влади.....	92
4.3. Проблеми законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктивні інтереси судової влади.....	101
Висновки до Розділу 4.....	111
ВИСНОВКИ.....	114
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	118
ДОДАТКИ.....	126

ВСТУП

Актуальність теми. Розпочатий Україною процес входження в економічний та правовий простір Європейського Союзу (далі – ЄС) зумовив активізацію чергового етапу реформування судової системи, важливим елементом якої є її охорона кримінально-правовими засобами.

Інтереси судової влади є результатом реалізації та безпосереднім зовнішнім проявом конституційних положень, таких як принципу справедливості, верховенства права, забезпечення державності України, системи соціальних відносин, дотримання гарантій особи та громадянина, й характеризує єдність країни у цілому, а також єдність усіх соціальних груп. Зважаючи на таке вагоме значення інтересів судової влади для держави та суспільства в цілому, виправданою є позиція вчених - теоретиків щодо необхідності поглибленого вивчення та практичного удосконалення кримінально-правової охорони цього соціально-правового явища від злочинних посягань. Важливість кримінально-правової охорони інтересів судової влади визнається законодавчо не лише на національному рівні кожної держави, а й на світовому – міжнародному та регіональному, зокрема європейському.

Фактично ідея охорони інтересів судової влади кримінально-правовими засобами виникає в окремій державі, однак найдієвіше вона реалізується саме на рівні міжнародному шляхом встановлення певних правил, стандартів його здійснення, порушення яких і призводить до різного роду негативних наслідків, зокрема й примусових.

Інтереси судової влади як основний правозахисний механізм може виконувати свою роль із захисту прав і свобод людини та громадянина саме завдяки загальновизнаним його стандартам – стандартам, які виходять з того, що визначення прав і свобод кожного в судовому процесі здійснюється на основі справедливих процедур, закінчується винесенням обов'язкових судових рішень, виконання яких забезпечує не тільки компенсацію заподіяної шкоди, а й відновлення порушених прав. Справедливе судочинство є тим головним

інструментом захисту прав людини і громадянина, посягання на яке призводить до непоправних негативних наслідків.

Оскільки Україна обрала для себе шлях активної міжнародної діяльності шляхом участі у різноманітних міжнародних урядових та неурядових організаціях, в тому числі й тих, основною сферою функціонування яких є формування міжнародної політики в галузі вироблення міжнародних стандартів справедливого судочинства та забезпечення охорони його здійснення всіма державами-учасницями, то, відповідно, питання нормативної обумовленості кримінально-правової охорони інтересів судової влади в Україні повинно вивчатись насамперед з урахуванням міжнародного досвіду вирішення зазначеної проблеми. Такий підхід позитивно впливатиме на розбудову в Україні демократії та громадянського суспільства, оскільки не остання роль в цьому процесі належить саме судам і діяльності, яку вони здійснюють – правосуддю з метою захисту і поновлення порушених прав та інтересів кожної людини. Усе вище зазначене обумовлює актуальність обраної тематики магістерського дослідження.

Окрім того, **актуальність теми** зумовлена також тим, що Україні як цивілізованій європейській державі для повноправного членства в ЄС потрібно дотримуватись не лише загальновизнаних світових стандартів здійснення правосуддя, а й ефективно адаптувати національне законодавство у сфері недопущення його порушення до стандартів ЄС.

Окремі аспекти дослідження кримінально – правової охорони інтересів судової влади в Україні знаходимо у працях таких вчених, як: П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, В. С. Бігун, В. І. Борисов, О. В. Грищук, Д. А. Гудима, С. А. Денисов, С. Є. Дідик, С. П. Добрянський, С. М. Тимченко, І. М. Кабашний, О. М. Костенко, Л. М. Кривоченко, А. П. Мазур, С. С. Мірошниченко, А. А. Музика, В. О. Навроцький, В. І. Осадчий, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, М. С. Хромченко, Н. М. Ярмиш та ін.

Однак інтереси судової влади, як об'єкт кримінально-правової охорони, комплексно не досліджувався. Значна кількість проблем не знайшла свого

теоретичного закріплення, а викладені позиції науковців потребують комплексного висвітлення та з'ясування. Тому питання систематизації наявного матеріалу, удосконалення бази законодавства у кримінальній галузі як з теоретичної, так і з практичної точки зору зумовлює актуальність теми роботи.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу реалізації та охорони інтересів судової влади на усіх етапах судочинства і виконання судових рішень, а також у зв'язку із вчиненням посягань на них (інтереси).

Предметом дослідження є інтереси судової влади в Україні як об'єкт кримінально- правової охорони.

Мета і завдання дослідження. *Метою магістерської роботи* є наукове обґрунтування і відображення в кримінальному праві інтересів судової влади як самостійного об'єкту кримінально-правової охорони, а також розроблення концептуальних основ кримінально-правової охорони інтересів судової влади.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки та досягнення наступних завдань:

- 1) вивчити міжнародно-правові акти про інтереси судової влади;
- 2) здійснити критичний аналіз правових основ інтересів судової влади в Україні;
- 3) дослідити інтереси судової влади як об'єкт кримінально-правової охорони;
- 4) розкрити поняття і систему норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на інтереси судової влади;
- 5) вивчити об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади;
- 6) вивчити проблеми законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади;
- 7) розкрити об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктні інтереси судової влади;

8) проаналізувати проблемні аспекти законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктні інтереси судової влади.

Теоритичну основу магістерської роботи становлять дослідження вітчизняних (М. І. Бажанов, Г. Є. Берешова, В. М. Бурдіна, І. А. Вартилицької, М. Б. Головка, М. П. Джугана, Л. М. Кривоченко, О. О. Кваша, С. С. Мірошніченка, В. О. Навроцького та ін.) і зарубіжних (І. В. Дворянського, Т. М. Добровольської, Л. В. Лобанова, В. П. Євтушенка та ін.) науковців.

Методи дослідження. Наукове дослідження побудовано на застосуванні загального системно - структурного методу, основні елементи якого забезпечили високий ефект побудови моделей розв'язання поставлених завдань. В основу системи методології наукового аналізу інтересів судової влади в Україні як об'єкта кримінально-правової охорони покладено наступні методи:

1) діалектичний метод – дав змогу визначити загальні засади дослідження інтересів судової влади в Україні як об'єкта кримінально - правової охорони;

2) системний метод – дозволив здійснити повне та об'єктивне дослідження інтересів судової влади в Україні як об'єкта кримінально-правової охорони;

4) логічні методи і прийоми – дедукція, індукція, аналогія, аналіз, синтез простежуються упродовж написання роботи.

Нормативним підґрунтям магістерської роботи є норми міжнародно-правових актів, зарубіжного законодавства, Конституції України, Кримінального кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про кримінально-правову охорону інтересів судової влади в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена вибором теми та метою виконання окреслених науково-теоретичних завдань.

Наукова новизна відображена в положеннях, винесених на захист:

вперше:

- здійснено комплексне дослідження кримінально-правової охорони інтересів судової влади;

- зроблено обґрунтування інтересів судової влади як самостійного об'єкту кримінально-правової охорони;

удосконалено:

- поняття та систему норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на інтереси судової влади;

- юридичну конструкцію складів злочинів, що посягають на інтереси судової влади;

набули подальшого розвитку:

- поняття «атрибутивні основи інтересів судової влади», «функціональні основи інтересів судової влади», «суб'єктні основи інтересів судової влади»;

- рекомендації з законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на інтереси судової влади.

Емпіричною основою дослідження є результати аналізу та узагальнення 150 кримінальних справ про злочини, що посягають на інтереси судової влади, які були розглянуті судами України за період 2014-2016 років, і були розміщені в «Єдиному державному реєстрі судових рішень».

Практичне значення одержаних результатів. Набуті в результаті дослідження, положення, висновки та рекомендації можуть бути використані для подальшого розроблення та вдосконалення кримінально-правової охорони інтересів судової влади. Висновки та пропозиції, сформульовані в магістерській роботі, можуть також бути застосовані: для оптимізації практичної діяльності правоохоронних органів щодо розслідування злочинів, спрямованих на інтереси судової влади; розроблення та внесення пропозицій щодо змін до чинного законодавства України. Окремі результати магістерського дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право (Загальна частина)», «Кримінальне право (Особлива частина)» та «Проблеми кваліфікації злочинів».

Апробація результатів магістерського дослідження. Окремі положення та висновки магістерського дослідження було оприлюднено на V Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (м. Івано-Франківськ, 06 грудня 2016 р.), матеріали якого опубліковано: Гуменюк О. В. Кримінально-правова охорона інтересів судової влади / О. В. Гуменюк // Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 06 грудня 2016 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. – С. 64-68.

Структура магістерської роботи відповідає об'єкту, меті та завданням дослідження. Магістерське дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Зміст роботи викладено на 126 сторінках друкованого тексту, з них основний текст займає 117 сторінок. Список використаних джерел (кількістю 74 найменувань: 20 - нормативно-правові акти та 54 - література) займає 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

1.1. Міжнародно-правові акти про інтереси судової влади

Розпочатий Україною процес входження в економічний та правовий простір ЄС зумовив активізацію чергового етапу реформування судової системи, важливим елементом якої є її охорона кримінально-правовими засобами. У зв'язку з цим особливої уваги набуває досвід кримінально-правової охорони правосуддя в європейських країнах, адже прагнення України стати повноправним членом ЄС повинне бути підкріплене конкретними діями у напрямі уніфікації та гармонізації українського кримінального законодавства у сфері охорони правосуддя від злочинних посягань кримінально-правовими засобами з кримінальним законодавством передових європейських країн, що містить стандарти охорони і захисту інтересів судової влади, сформовані під впливом права ЄС. Цим зумовлюється особлива актуальність досліджуваної тематики для України на сучасному етапі її інтеграції в європейську правову спільноту.

Оскільки Україна обрала для себе шлях активної міжнародної діяльності шляхом участі у різноманітних міжнародних урядових та неурядових організаціях, в тому числі і тих, основною сферою діяльності яких є формування міжнародної політики в області вироблення міжнародних стандартів здійснення справедливого правосуддя та забезпечення охорони його здійснення всіма державами - учасницями, то, відповідно, вивчення питання нормативної обумовленості кримінально - правової охорони правосуддя в Україні повинно відбуватись, перш за все, з урахуванням міжнародного досвіду вирішення зазначеної проблеми. Такий підхід позитивно впливатиме на побудову в Україні демократії та громадянського суспільства, оскільки не остання роль у цьому процесі належить саме судам і діяльності, яку вони

здійснюють – правосуддю з метою захисту та поновлення порушених прав та інтересів кожної людини.

Фахівці вважають, що, охороняючи відображені у праві інтереси судової влади, ми забезпечуємо і правосуддя, оскільки його гарантії вбудовані в систему правового регулювання на всіх процесуальних і постпроцесуальних (виконавчих) етапах.

Ще з античних часів існує загальне розуміння того, які елементи утворюють саму суть правосуддя, за відсутності яких елементів правосуддя не може розглядатися як таке. Це глобальне загальне розуміння виражається, насамперед, в закріпленні вичерпного переліку основоположних процесуальних принципів (фундаментальних процесуальних гарантій), таких як: заборона завідомо незаконного затримання, приводу, арешт або тримання під вартою, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, недопустимість постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови, заборона втручання в діяльність судових органів, втручання в діяльність захисника чи представника особи, порушення права на захист, невиконання судового рішення та інші [3]. Дотримання цих вимог формує загальне розуміння того, яким вимогам повинна відповідати судова система, щоб забезпечувати досягнення її головного призначення і відповідати висунутій до неї головній вимозі щодо здійснення справедливого та ефективного розгляду справ.

Прийнято вважати, що перелік цих та інших гарантій формують «мінімальні стандарти правосуддя» в міжнародних документах. Реформуючи судову гілку влади, наша держава повинна враховувати міжнародні стандарти правосуддя, вимоги українського суспільства, а також існуючі у світі найбільш якісні моделі правосуддя, які довели свою ефективність та працездатність.

Найбільш важливими з таких документів прийнято вважати:

1. Загальна Декларація прав людини ООН, 10.12.1948 р. [1];
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні ООН, 16.12.1966) [5];

3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002 р.), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006 р. [44, с. 66];

4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 р. [3];

5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005 р. [2];

7. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004 р. [44, с. 66];

8. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950 р., Україна приєдналася 17.07.1997 р.) [4];

9. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000 р.) [44, с. 67];

10. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998 р. [44, с. 66].

Дані міжнародно - правові акти містять численні норми, що визначають інтереси судової влади при вчиненні правосуддя. Адже, цілком закономірно, оскільки саме правосуддя є найважливішою гарантією захисту принципів верховенства права та прав і свобод людини.

У даному контексті можна навести основні принципи та правила їх використання, визначених у Бангалорських принципах поведінки суддів [44, с. 67]. До них відносяться:

- незалежність суддів;

Незалежність і неупередженість судової системи є важливими умовами для захисту прав людини та демократії. Незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку і основною гарантією справедливого вирішення справи в суді. Отже, суддя має відстоювати і втілювати в життя принцип незалежності судових органів у його індивідуальному та інституційному аспектах.

- об'єктивність;

Об'єктивність судді є беззаперечною умовою належного виконання ним своїх обов'язків. Вона виявляється не лише у змісті винесених рішень, але і у всіх процесуальних діях, які супроводжують його прийняття.

- чесність і непідкупність суддів;

Чесність і непідкупність є необхідними умовами належного виконання суддею своїх обов'язків.

- дотримання етичних норм;

Дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є невід'ємною частиною діяльності суддів.

- рівність;

Забезпечення рівного ставлення до всіх сторін судового засідання має першочергове значення для належного виконання суддею своїх обов'язків.

- компетентність та старанність [44, с. 67].

Компетентність та старанність є необхідними умовами виконання суддею своїх обов'язків.

Враховуючи, що з моменту ратифікації названих вище конвенцій Україна підпадає під юрисдикцію Європейського суду з прав людини, багато із загальновизнаних норм і принципів, включаючи ті, що мають відношення до побудови судової системи, стали обов'язковими для України. Так, у Загальній декларації прав людини 1948 р. як у першому міжнародному акті, що сформулював універсальні принципи здійснення правосуддя було закріплено:

1) рівність усіх людей перед законом і їх захист законом (ст. 7);

2) право кожної людини на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами у випадку порушення її основних прав, що надані їй конституцією чи законом (ст. 8);

3) право особи на гласний розгляд справи з дотриманням усіх вимог справедливості незалежним та безстороннім судом (ст. 10);

4) право на захист, презумпцію недоторканості особи, неможливість повороту дії закону або правило зворотної дії закону (ст.ст. 9, 10) [1].

Далі вказані принципи, які регламентують найбільш важливі питання організації та здійснення правосуддя, було розвинуто в Міжнародному пакті про громадянські й політичні права 1966 р. У цьому документі містяться наступні положення:

- 1) обов'язок кожної держави, що його підписала, розвивати можливості судового захисту, забезпечити компетентність судових органів (п. b, ч. 3, ст. 2);
- 2) право на перегляд судового рішення вищестоящою судовою інстанцією (ч. 5, ст. 14) [5].

Значно вплинули на побудову судової системи України, на думку В. Е. Теліпко [66, с. 123] принципові положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Протоколу № 7 до неї, в яких йде мова про те, що:

- 1) кожна людина при визначенні її громадянських прав та обов'язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і неупередженим судом, створеним відповідно до закону;
- 2) кожна людина, визнана судом винною у вчиненні кримінального злочину, має право на перегляд вищою судовою інстанцією, винесеного їй вироку і призначення міри покарання [4].

Однак, розглядаючи міжнародні правові акти, слід звернути увагу на те, що у своїй більшості існуючі вимоги та стандарти побудови судової системи не носять суто судоустрійний характер, а впливають на побудову судової системи опосередковано. Зокрема, наведені вище положення спрямовані на дотримання прав і свобод людини процесуального характеру та основних принципів судового процесу. Тобто можна з упевненістю сказати, що міжнародні стандарти існують щодо правосуддя в цілому і передбачають право на справедливий суд, гласність процесу, розгляд справи незалежним судом, створеним у встановленому законодавством порядку та право на оскарження судового рішення до вищої інстанції [37, с. 49].

Та, як бачимо, в актах міжнародного права не закріплено ні вимог стосовно кількості інстанцій, ні вимоги щодо видів спеціалізації судів, а отже міжнародні вимоги до побудови судової системи можна вивести шляхом аналізу стандартів правосуддя. Для узагальнення та на підтримку сказаного вище можна навести твердження Н. В. Сібільової. Вона вказує на те, що сформульовані міжнародною та європейською спільнотою принципи, пов'язані з організацією судової системи, не визначають і не деталізують схему побудови судової системи, а лише орієнтують держави на те, щоб за основу було взято світові стандарти [62, с. 39 - 40].

Важливе значення має те, що саме у наведених вище документах містяться основи для реалізації в кожній державі, що приєдналася до них, принципів єдності судової системи, інстанційності, ступінчастості, незалежності суду і суддів, а також доступності суду, які знайшли своє відображення в Конституції України та чинному законодавстві у сфері судустрою. Отже, основними засадами побудови судової системи в Україні є:

- єдність;
- територіальність;
- спеціалізація;
- інстанційність;
- ступінчастість.

1.2. Правові основи інтересів судової влади в Україні

За весь час становлення України як незалежної, демократичної, правової держави, в якій права та інтереси людини і громадянина проголошено Конституцією України найвищою соціальною цінністю, що визначає спрямованість розвитку і діяльності держави, одним із найактуальніших питань залишається реформування судової системи. Закон України «Про

судоустрій і статус суддів» [15], який був прийнятий у червні 2016 р. є важливим етапом на шляху цього реформування.

Судова влада у правовій державі відіграє ключову роль у вирішенні правових конфліктів, під якими слід розуміти правопорушення (конфлікти з законом) і суперечки між суб'єктами правовідносин. Однак, являючись гарантом законності і правопорядку, вона й сама повинна опиратись на чіткі правові засади своєї організації і діяльності. Конституція України, проголошуючи Україну демократичною правовою державою (ст. 1), закріплює її основи, у тому числі й ті, які відносяться до побудови і реалізації судової влади [6].

Інтереси судової влади – це потреби держави в дотриманні правових основ, що поділяються в залежності від аспекту правового регулювання на:

а) атрибутивні (відображають сутнісні та організаційні засади реалізації судової влади);

б) функціональні (відображають відповідність закону процесуальних і виконавчих дій, процедур і функцій);

в) суб'єктні (відображають безпеку осіб, що здійснюють судову владу або сприяють їй, а також безперешкодну можливість реалізації закріплених в законі прав і обов'язків).

Науковці по-різному тлумачать поняття «правові основи судової влади». Однією з причин такого різночитання вважається значна неузгодженість галузей права, які регулюють організацію і функціонування судової і правоохоронної систем в Україні [30, с. 83]. Це проявляється, зокрема, у відсутності уніфікації термінології. Наприклад, у ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) наведено основні терміни, що їх вжито у даному кодексі [8]. У той же час в Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України) такого термінологічного списку немає [11]. У зв'язку з цим можуть виникнути різночитання у визначенні окремих учасників судочинства, стадій процесу тощо. Якщо брати до уваги законодавство про судову владу, як систему чи можливість переходу

одного процесу в інший (наприклад, за необхідності розгляду цивільного позову у кримінальному процесі), то виникає необхідність однакового розуміння термінів.

Головну роль у регулюванні реалізації судової влади завжди грали правові принципи, які мають універсальний характер, тобто їх застосовують на всіх стадіях здійснення судочинства та на етапі виконання судових рішень, саме вони створюють каркас для відповідного законодавства. Однак, як вважають чимало юристів, система правових принципів дещо відірвана від правової реальності, спостерігається розбалансованість конституційних основ та іншого законодавства. Так, в ч. 1 ст. 62 Конституції України чітко закріплено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [6]. Існування в кримінальному і кримінально – процесуальному законодавстві досудового звільнення від кримінальної відповідальності (наприклад, у зв'язку з дієвим каяттям, примиренням із потерпілим, внаслідок акту амністії) насправді базується на позасудовому порядку визнання особи винною. Якщо особа не винна, то її не притягують до відповідальності і, відповідно, вона не може бути від неї звільнена. В даному випадку доречно вести мову про припинення кримінального переслідування.

В юридичній літературі можна зустріти ототожнювання понять «конституційні основи» та «принципи» [33, с. 15]. Саме правові принципи покликані безпосередньо визначати параметри правової та соціальної адекватності реалізації судової влади. Вони відображені у Конституції України та в інших нормативно – правових актах у вигляді спеціальних формалізованих положень, хоча і не завжди чітко закріплені.

Як обґрунтовано підкреслює Т. Н. Добровольська, принципи правосуддя можуть мати двояке закріплення. В деяких випадках вони прямо виражені в окремій нормі, а в більшості інших – їхній зміст «витікає» з багатьох правових

норм, кожна з яких формує лише окрему складову частину відповідного принципу [31, с. 67].

Отже, принципи судової влади (деякі науковці називають їх принципами правосуддя), являють собою закріплені в правових джерелах ідеї про організацію і здійснення судової влади. У своїй сукупності принципи судової влади створюють феномен, природа якого неоднозначна. З однієї сторони, мова йде про основні ідеї, які сформувались історично. З іншої сторони, ці принципи виступають як правові норми, оскільки вони закріплені в Конституції України та галузевому законодавстві і є загальнообов'язковими. Їхнє значення у цій якості полягає в регулюванні практичної діяльності учасників судочинства, в першу чергу посадових осіб (суддів, прокурорів, слідчих, працівники органів дізнання та ін.) і осіб, наділених широкими владними повноваженнями. Тому використання цих принципів не за призначенням несе підвищену суспільну небезпеку. У цьому випадку принципи виступають необхідними умовами легітимності судової влади, їх порушення веде за собою щонайменше відміну прийнятих процесуальних актів, а як максимум – відповідальність посадових осіб, які видали ці акти [48, с. 15].

На думку науковців, існує третій, найбільш важливий аспект. Вказані принципи вважаються правовими основами інтересів судової влади, які витікають з її суті.

Невід'ємною характерною ознакою принципів судової влади є їхня соціальна обумовленість, тобто вони є наслідком потреб та інтересів суспільства з одного боку та міжнародних стандартів – з іншого. В них концентруються основоположні соціальні ідеї і уявлення про судову владу. Вони є обов'язковими не тільки для суб'єктів права – суддів, посадових осіб, органів, організацій, громадян, але й для законодавця, який, створюючи нові закони, змінюючи та доповнюючи вже існуючі, повинен керуватись цими основами (враховувати їх). Таким чином, ці принципи є концептуальними ідеями, що пов'язані з існуючим політичним порядком, відображають ідеологічну та державну політику у сфері реалізації судової влади.

Соціальна основа принципів судової влади ґрунтується на тому, що вони народжені історичною практикою, досвідом багатьох поколінь, виражають ідеї і соціальні уявлення про справедливість і доцільність форм, засобів і методів реалізації судово - правових механізмів у вирішенні соціальних конфліктів і забезпеченні правопорядку.

Міжнародні правові акти, які є результатом аналітичної роботи і узгодженості позицій держав з питань правосуддя, оптимальної організації і реалізації судової і правоохоронної діяльності, містять ряд положень, які є обов'язковими для всіх країн – учасниць цих угод. Відповідно вони також включають у себе соціальну основу.

Таким чином, фундаментом всієї системи правового регулювання судової влади є її правові принципи і підлеглі їм норми щодо організації цієї судової влади та її функціонування, які формують ідеальну, з точки зору суспільства, модель судової влади [40, с. 196].

Особливість правових принципів полягає в тому, що правила, які в них містяться, є обов'язковими не тільки для громадян, посадових осіб і органів, які покликані дотримуватись і виконувати закони, але є обов'язковими і для законодавчих органів, які, створюючи нові закони, повинні рахуватись з існуючими демократичними вимогами в тій чи іншій сфері, зокрема, у сфері організації правосуддя.

Зміст правових принципів може бути закріплено в різних галузях права, тому вони розрізняються за ступенем загальності та універсальності.

Найбільш загальними та обов'язковими є конституційні принципи. Конституційні принципи правосуддя – це закріплені в Конституції України основні правові положення щодо організації та функціонуванню органів судової влади. Вони відображають демократичний характер правосуддя як форму державної діяльності.

Відповідно до ст. 129 Конституції України основними засадами судочинства є:

- 1) законність;

- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) забезпечення доведеності вини;
- 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;
- 6) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом;
- 9) обов'язковість рішень суду [6].

У кримінально – процесуальній літературі до системи конституційних принципів відносять також принципи кримінального процесу. Відповідно до ст.7 КПК України загальними засадами кримінального провадження є:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;
- 3) рівність перед законом і судом;
- 4) повага до людської гідності;
- 5) забезпечення права на свободу та особисту недоторканність;
- 6) недоторканність житла чи іншого володіння особи;
- 7) таємниця спілкування;
- 8) невтручання у приватне життя;
- 9) недоторканність права власності;
- 10) презумпція не винуватості та забезпечення доведеності вини;
- 11) свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї;
- 12) заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення;
- 13) забезпечення права на захист;
- 14) доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень;

- 15) змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 16) безпосередність дослідження показань, речей і документів;
- 17) забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності;
- 18) публічність;
- 19) диспозитивність;
- 20) гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами;
- 21) розумність строків;
- 22) мова, якою здійснюється кримінальне провадження [8].

Названі принципи повністю діють на стадії судового розгляду, але на стадії досудового розгляду деякі з них взагалі не діють, чи діють обмежено.

Слід відмітити, що Конституція України не містить вичерпний перелік принципів судової влади. Власне кажучи, це не є її завданням. Вона тільки визначає вихідні положення, багато з яких мають універсальний характер, наприклад, право особи на гідність (ст. 28 Конституції України), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України) та інші [6]. Детально ці принципи регламентовані в процесуальному і судочинному законодавстві. У зв'язку з цим проблема полягає в тому, що принципи судової влади ніде не зведені в одне ціле, окрім того вони можуть текстуально відрізнитись в різних джерелах, а іноді мати протилежне значення у залежності від виду процесу. Розглянути їх у сукупності можна тільки шляхом системного аналізу правових актів.

Важливим аспектом такого аналізу є класифікація. У юридичній літературі в якості правових принципів зазвичай розглядають положення різних рівнів, які відрізняються різним ступенем узагальненості [54, с. 243]. Отже, у залежності від ступеня узагальненості правові принципи поділяються на:

- універсальні (загальноправові);
- міжгалузеві (комплексні);

- галузеві (спеціальні).

Найбільш загальними є принципи, які містять характеристику суспільства і держави в цілому, які виступають у якості загальних соціальних орієнтирів, які визначають направленість і найбільш суттєві риси змісту всього процесу правового регулювання [34, с. 43]. Стосовно судової влади такі принципи є універсальними, діють на всіх стадіях процесу, для всіх видів судочинства, характерні для всіх галузей права, які регламентують реалізацію судової влади.

До них відносяться принципи:

- законності;
- демократизму (участь громадян у здійсненні правосуддя);
- забезпечення кожному рівного права на судовий захист;
- здійснення правосуддя виключно судом;
- незалежності судді і невтручання в судову та іншу процесуальну діяльність;
- здійснення правосуддя на основі рівності всіх перед законом і судом;
- змагальності і рівноправності сторін;
- гласності судового розгляду;
- офіційної мови судочинства і забезпечення можливості користування рідною мовою під час здійснення правосуддя;
- захисту честі та гідності особи;
- захисту прав та свобод особи;
- безпосередності здійснення правосуддя;
- отримання доказів законним шляхом;
- всебічного, повного та об'єктивного вивчення обставин справи;
- право на оскарження процесуальних дій та рішень;

Деякі принципи мають значення для однієї чи деяких стадій процесу, або ж локалізуються в окремих галузях права (міжгалузеві). Це, зокрема, принципи:

- презумпція невинуватості;

- забезпечення підозрюваному, обвинуваченому право на захист;
- забезпечення безпеки і недоторканності особи;
- недоторканність житла;
- таємниця слідчих та оперативних дій;
- таємниця спілкування;
- дотримання розумних строків;
- недоторканність права власності;
- рівність перед законом і судом;
- диференціація і індивідуалізація покарання.

Деякі принципи дзеркально відрізняються у залежності від процесу (галузеві). Наприклад, принцип презумпції невинуватості (ст. 62 Конституції України) діє в кримінальному процесі [6]. У цивільному процесуальному праві діє його антонім - презумпція винуватості.

У будь – якому випадку вказані принципи визначають особливість реалізації судової влади у різних формах судочинства. Вони можуть мати значення на якійсь визначеній стадії судочинства (наприклад, принцип недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування), а можуть мати універсальний характер (принцип забезпечення права на свободу та особисту недоторканність).

Виходячи з конституційних положень про устрій і реалізацію судової влади, науковці класифікують правові принципи за наступними трьома групами:

а) організаційні - це ті, що відносяться до атрибутивних умов побудови і організації функціонування судової влади, тобто судів і системи допоміжних (правоохоронних і виконавчих) органів;

б) процесуальні - характеризують функціональні аспекти реалізації судової влади, забезпечують правомірність і соціальну несуперечливість процесуальних дій;

в) правозахисні - ті, що охороняють окремі права і свободи особи під час судочинства і служать критеріями законності процесуальних дій і процесуальних документів.

Всі вказані принципи закріплені або безпосередньо в Конституції України, або у відповідному законі.

Разом із тим фахівці стосовно даної класифікації мають два зауваження. Перше полягає в тому, що будь-яка класифікація у тій чи іншій мірі є умовною. Так, і організаційні, і процесуальні принципи, безсумнівно, забезпечують права громадян. І навпаки, завдання захисту прав особи покладає деякі обмеження і припускає додаткові юридичні умови для організації і функціонування органів судової системи. Наприклад, принцип незалежності суддів, який є організаційним, також означає захист осіб, які здійснюють правосуддя, від незаконного впливу і тиску на них. Принцип допустимості доказів не дозволяє використання фактичних даних, які отримані з порушенням прав особи. Однак, це не змінює їхнього основного призначення, а лише ще раз підтверджує нерозривний зв'язок всіх принципів судової влади, обов'язковість їхнього комплексного дотримання, недопустимість вибіркового підходу.

Друге зауваження стосується принципів розподілу влади і законності. Це найбільш універсальні (фундаментальні) принципи, з яких витікають усі інші. Тому вони не можуть бути включені в класифікацію, а знаходяться над нею. Стосовно принципу законності, то він у галузевому законодавстві, як правило, реалізується стосовно конкретних умов, правил і процедур [36, с. 140].

Принципи судової влади відображені практично у всьому законодавстві, яке регулює як її організацію, так і здійснення. Однак, найбільш концентровано і системно вони представлені в Конституції України [6], КПК України [8], ЦПК України [11] та в інших законах, які врегульовують реалізацію судової влади, включаючи виконання судових рішень.

Отже, організаційні принципи – це принципи:

- демократизму;
- здійснення правосуддя виключно судом;

- повага до суду;
- обов'язковості, законності і справедливості судових актів;
- здійснення правосуддя на основі рівності всіх перед законом і судом;
- забезпечення кожному права на судовий захист.

Процесуальні принципи – це принципи:

- незалежності суддів і невторчання в судову та іншу процесуальну діяльність;
- змагальності та рівноправності сторін;
- гласності судового розгляду;
- принцип здійснення судочинства державною мовою;
- безпосередності судового розгляду під час здійснення правосуддя;
- законності отримання доказів;
- всебічного, повного і об'єктивного вивчення обставин справи;
- таємниці слідчих та оперативних дій;
- таємниці нарадчої кімнати;
- оскарження процесуальних дій та рішень;
- своєчасності виконання процесуальних дій і застосування заходів примусового виконання;
- диференціація та індивідуалізація виконання покарань.

Правозахисні принципи:

- свобода і недоторканість особи;
- повага до людської гідності;
- право на захист;
- невторчання у приватне життя;
- недоторканність житла чи іншого володіння особи;
- таємниця спілкування;
- рівність перед законом і судом.

У цілому принципи судової влади створюють систему, тобто,

упорядковану і взаємопогоджену сукупність елементів, складають фундамент судочинства.

Висновки до Розділу 1

1. Інтереси судової влади – це потреби держави в дотриманні правових основ. Оскільки Україна обрала шлях входження в економічний та правовий простір ЄС, то такими правовими засадами для неї є міжнародно - правові акти ЄС та ООН, які містять численні норми, що визначають інтереси судової влади при вчиненні правосуддя. Найважливішими серед них є: Загальна Декларація прав людини ООН, 10.12.1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ООН, 16.12.1966 р., Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія), 07.12.2000 р. та інші.

Закладені у цих міжнародно – правових актах правові норми формують «мінімальні стандарти інтересів судової влади» в міжнародних документах.

2. Правовими основами інтересів судової влади в Україні є її принципи. Принципи судової влади - це закріплені в чинному законодавстві правові документи вищої юридичної сили, що регламентують найбільш важливі питання організації та здійснення правосуддя в Україні, мають позитивний вплив на всі інші правила судочинства і охороняються державою від порушень.

3. Неприпустимо вести мову про реалізацію будь-якого принципу у відриві від інших принципів судочинства. Вони створюють основу законодавства, яке регламентує організацію і функціонування судової влади, відображені в усіх галузях права, в тому числі й в кримінальному праві, наповнюють змістом відповідні норми та інститути, які покликані забезпечувати реалізацію і охорону інтересів судової влади.

4. У залежності від ступеня узагальненості правові принципи судочинства поділяють на:

- універсальні (загальноправові);
- міжгалузеві (комплексні);
- галузеві (спеціальні).

Найбільш загальними та обов'язковими є конституційні принципи судочинства.

Конституційні принципи правосуддя – це закріплені в Конституції України основні правові положення щодо організації та функціонування органів судової влади. Вони відображають демократичний характер правосуддя як форму державної діяльності. У кримінально – процесуальній літературі до системи конституційних принципів відносять також принципи кримінального процесу, які викладені у ст. 7 КПК України.

5. Конституція України не містить вичерпний перелік принципів судової влади. Вона тільки визначає вихідні положення, багато з яких мають універсальний характер, наприклад, право особи на гідність (ст. 28 Конституції України), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України) та інші. Детально ці принципи регламентовані в процесуальному і судочинному законодавстві України.

Виходячи з конституційних положень про устрій і реалізацію судової влади, правові принципи поділяють на: 1) організаційні; 2) процесуальні; 3) правозахисні.

Роль принципів судової влади, таким чином, зводиться не тільки до структуризації відповідного законодавства, вона також полягає у взаємодії з нормами, які охороняють судову владу.

6. Принципи судової влади лежать в основі кримінально – правової охорони її інтересів та у концентрованому вигляді виражають її правові основи: 1) атрибутивні; 2) функціональні; 3) суб'єктивні.

РОЗДІЛ 2

ІНТЕРЕСИ СУДОВОЇ ВЛАДИ: КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

2.1. Інтереси судової влади як об'єкт кримінально – правової охорони

Конституція України у ст. 3 закріплює, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [6]. Особлива роль у забезпеченні охорони зазначених цінностей належить державним органам, які здійснюють діяльність у сфері правосуддя. Однак органи, які виконують таку важливу функцію, самі потребують охорони, в тому числі за допомогою кримінально – правових засобів, оскільки правосуддя може бути ефективним лише за умови неухильного дотримання закону як самими представниками судової влади, так і іншими посадовими особами та громадянами, які так чи інакше були залучені до сфери діяльності правосуддя.

Розділ XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Злочини проти правосуддя» передбачає 30 складів кримінально – караних діянь за посягання на суспільні відносини, що забезпечують нормальну, регламентовану законодавством діяльність суду і органів, які йому сприяють, по реалізації завдань і цілей у сфері здійснення правосуддя [7].

Поняття правосуддя використовується в науці у двох значеннях: вузькому і широкому [28, с. 34]. У вузькому значенні під правосуддям розуміють регламентовану законом форму діяльності суду по розгляду і вирішенню цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Саме з цього розуміння виходить Конституція України, коли в ч. 1 ст. 124 визначає, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами [6]. У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. зазначається, що судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом [15].

Проте у кримінальному праві поняттю правосуддя надається більш широке значення і під ним розуміють не тільки специфічну діяльність суду по розгляду вищезгаданих справ, а й діяльність органів та установ, які сприяють йому у цьому:

- органів дізнання;
- органів досудового слідства;
- прокуратури;
- установ, які виконують рішення суду, що набрали законної сили;
- діяльність окремих осіб, уповноважених законом на участь у судочинстві, – захисників, представників особи по наданню правової допомоги, судових експертів тощо.

Таке розуміння правосуддя зумовлено тим, що без функціонування названих органів та установ і діяльності уповноважених на участь у судочинстві осіб здійснення правосуддя судом було б практично неможливе.

Отже, правосуддя – це форма реалізації державної влади, здійснювана виключно судами, шляхом розгляду всіх спірних правовідносин, які виникають у державі на основі врегульованих законом правил (норм) цивільного, господарського, адміністративного, кримінального й конституційного судочинства.

Як бачимо, поняття «правосуддя» та «судова влада» тісно пов'язані між собою. Доцільно встановити взаємозв'язок між ними.

На погляд науковців, життя соціуму регулюється дворівневим механізмом.

Перший рівень – правове регулювання. В ідеалі, за умови дотримання всіма відповідних норм (правил поведінки), ніяка судова влада не потрібна. Все регулюється на основі добровільного дотримання цих норм. Однак на практиці відбувається не так. Виникають суперечки, конфлікти, незрозумілості щодо змісту норм. Тоді з'являється необхідність у допоміжному (судовому) механізмі регулювання суспільних відносин (другий рівень), який силою примусу авторитету суду, шляхом легальних і гласних процедур відновлює

роботу правового механізму, усуваючи перешкоди [25, с. 345].

Тобто правосуддя – це суд, заснований на праві, на правді.

Інтереси судової влади тісно пов'язані з її завданнями, які витікають із законодавства, і які у загальному вигляді можна сформулювати наступним чином:

1. охорона правопорядку;
2. охорона конституційного ладу, політичної та економічної систем держави, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
3. вирішення соціальних конфліктів і відновлення (підтримка) соціальної справедливості, стабільності і балансу інтересів у суспільстві.

Вирішення даних завдань є критерієм оцінки діяльності судової влади.

Однак кримінальне право не має у своєму розпорядженні засобів безпосереднього забезпечення ефективності судової влади. Функція кримінально – правових норм може полягати лише в охороні відповідних правових передумов. Охорона ж інтересів судової влади не виключає охорони правосуддя [27, с. 87].

Правосуддя як результат правоохоронної і судової діяльності є одним із головних інтересів судової влади, критерієм її ефективності та виконання свого соціального призначення. Разом з тим прав осудність не обов'язково є результатом судочинства. Скоріш за все воно виступає ідеалом, до якого потрібно прагнути. Це підтверджується можливістю і фактичною практикою перегляду судових рішень (ст. 392 КПК України) [8]. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що не можна охороняти те, до чого прагнеш, охороняти можна лише те, що є в наявності.

Як уже було зазначено, здійснення судової влади за змістом є значно ширшим, ніж відправлення правосуддя. Судову владу реалізують також у діях суду, які не пов'язані з розглядом справ. Це організаційні та інформаційно – аналітичні дії (узагальнення судової практики, аналіз судової статистики, вирішення скарг позивачів, відповідачів, обвинувачених, адвокатів, направлення окремих ухвал у державні органи, установи, організації).

Правосуддя можна забезпечувати шляхом охорони його необхідних умов. У будь – якому випадку об’єкт охорони набагато ширший. Цим об’єктом є не стільки саме правосуддя, а скільки державний механізм, який його забезпечує і санкціоновані державою юридичні процедури його здійснення. Тобто об’єктом кримінально – правової охорони мають виступати інтереси судової влади з приводу дотримання її правових основ.

Охороняючи відображені у праві інтереси судової влади, ми забезпечуємо і правосуддя, оскільки його гарантії вбудовані в систему правового регулювання на всіх процесуальних і постпроцесуальних (виконавчих) етапах. У зв’язку з цим, на думку багатьох науковців, термін «кримінально – правова охорона правосуддя» у контексті охорони процедур та учасників судочинства здається некоректною. Доцільніше вести мову про кримінально – правову охорону інтересів судової влади [37, с. 15]. У той же час під час охорони атрибутів, процедур та учасників реалізації судової влади відбувається забезпечення правосуддя, закладаються передумови для цього.

Можна навести ще один аргумент на користь використання терміну «правова охорона інтересів судової влади». У низці норм Розділу XVIII КК України об’єкт персоніфікується в осіб суб’єктів здійснення правосуддя. Закон називає їх потерпілими. При цьому посягання на них не випадково віднесені саме до злочинів проти правосуддя. Ці особи (суддя, присяжний засідатель, прокурор, захисник та ін.) є не просто громадянами, але також носіями важливих функцій, без яких правосуддя неможливе. Закон охороняє перш за все ці функції, їх нормальне здійснення. Особа їх носія є додатковим об’єктом [7].

Виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок, що у Розділі XVIII КК України фактично закріплена охорона інтересів судової влади.

Правосуддя у процесуальному законодавстві – це лише функція суду, причому не єдина. Разом з тим кримінальний закон цілком справедливо охороняє більш широке коло суспільних відносин. Особа, яка вступає у якості учасника в сферу судочинства, автоматично вбудовується в його механізм у

якості необхідного елемента, без якого реалізація судочинства неможлива (наприклад, у якості свідка, потерпілого, експерта, захисника, судді, прокурора та ін.). Отже, особа підлягає охороні у якості такого елемента разом з іншими елементами та умовами реалізації судової влади. При цьому людина не втрачає своїх прав, свого статусу, залишаючись сама собою [45, с. 120].

Деякі науковці вважають, що концепція двох значень поняття «правосуддя» з методологічної точки зору є помилковою. Законодавство не може бути суперечливим. Правові інститути повинні сприйматись однаково, незалежно від галузі права, яка їх регламентує. Як уже було зазначено раніше, поняття «судова влада» є набагато ширшим, ніж поняття «правосуддя», а тому, на думку багатьох фахівців, більше підходить для визначення об'єкта охорони у рамках Розділу XVIII КК України [52, с. 230].

Доречно зауважити, що у зарубіжному кримінальному праві спостерігається відмінність у розумінні і формулюванні об'єкта злочинів, які розглядаються. У деяких країнах кримінальний закон оперує поняттям «судова влада». Зокрема, Кримінальний кодекс Іспанії передбачає Розділ «Злочини проти судової влади» [46, с. 120].

Кримінальний кодекс Грузії також містить розділ «Злочини проти судової влади», у якому виділені: злочини проти діяльності судових органів; злочини проти процесуального порядку здобування доказів; дії, направлені проти своєчасного припинення і розкриття злочинів; злочини проти виконання судових актів. Отже, відповідно до грузинського законодавства охороняються основні атрибути судової влади [70, с. 115].

У деяких зарубіжних кримінальних кодексах взагалі не спостерігається чіткої систематизації злочинів, які у нас традиційно вважаються посяганнями на правосуддя. Багато з таких злочинів віднесено до інших груп (КК Франції, ФРН, Австралії та інших країн) [72, 71, 69]. Це може свідчити про те, що правосуддя або не охороняється у якості самостійного об'єкта, або розуміється тільки у вузькому (процесуальному) значенні, або навпаки, сприймається у більш широкому значенні, ніж судова влада.

Запропонована концепція інтересів судової влади як об'єкта кримінально – правової охорони знімає протиріччя між кримінальним і процесуальним правом, оскільки дане поняття характеризує не тільки безпосередній процес реалізації судової влади, а також попередні і наступні за судовим рішенням стадії [62, с. 35].

Уведення даної категорії дозволить також вирішити і деякі теоретичні проблеми, зокрема, про включення в об'єкт охорони всіх видів судочинства (наприклад, арбітражного, адміністративного, конституційного), а також інших видів судової діяльності, наприклад, судового контролю. Окрім того, концепція інтересів судової влади дозволяє теоретично обґрунтовано використовувати потенціал кримінального права для забезпечення діяльності правоохоронних та судово – виконавчих органів.

Підсумовуючи сказане, можна сформулювати переваги розгляду інтересів судової влади як об'єкта кримінально – правової охорони і побудови відповідної системи кримінально – правових норм на основі наступних критеріїв:

1) формується системна основа об'єкта кримінально – правової охорони; всі правила та умови організації та функціонування судової влади витікають із взаємопов'язаних і взаємообумовлених принципів, які чітко структурують об'єкт кримінально – правової охорони і відповідно групу посягань на нього; в універсальному вигляді відображають всі аспекти реалізації судової влади, без яких вона була б неможливою і які на цій підставі підлягають охороні;

2) завдяки такому підходу відображаються не розрізнені прояви організації і функціонування судової влади, а система її правових основ (принципів). Побувана на даних основах система злочинів проти судової влади дозволить не тільки забезпечити цілісний, а не мозаїчний захист судової влади, а й надалі системно реагувати на кримінальні загрози, що виникають;

3) запропонована концепція кримінально – правового забезпечення судової влади ґрунтується на цілісному розумінні її як державного інституту і об'єкта правового регулювання і відповідає на три ключових питання: що, для

чого і як потрібно забезпечувати кримінально – правовими засобами.

2.2. Поняття і система норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на інтереси судової влади

Питаннями вивчення нормативного чинника обумовленості кримінально - правової охорони правосуддя, яке охоплює собою також інтереси судової влади, оскільки саме через судову владу воно здійснюється, в Україні займались багато вітчизняних науковців, однак окремого наукового дослідження з визначеної теми ще не проводилось. Фахівці також стверджують, що немає систематизованих, єдиних нормативно - правових актів, які б комплексно регулювали питання кримінально - правової охорони судової влади ні на міжнародному, ні на європейському рівні. Здебільшого норми, які опосередковано стосуються охорони інтересів судової влади кримінальними засобами, наділені декларативним, програмним характером, тому їх слід розглядати як принципи, на підставі та на розвиток яких були створені цілком конкретні норми кримінального законодавства України [33].

Український законодавець закріпив окремі склади злочинів за посягання на інтереси судової влади в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» Особливої частини КК України [7].

Вважається, що універсальними критеріями класифікації злочинів в рамках даного розділу є втілені у правових основах судочинства інтереси судової влади [41, с. 85]. Виходячи з цього, фахівці пропонують систематизувати посягання на інтереси судової влади наступним чином:

а) посягання на атрибутивну основу інтересів судової влади (ст. 370, 375, 376, 382, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 395, 396 КК України);

б) посягання на функціональну основу інтересів судової влади (ст. 372, 383, 384, 385, 386 КК України);

в) посягання на суб'єктну основу інтересів судової влади (ст. 377, 398, 400, 371, 373, 381, 377, 378, 379, 380 КК України) [7].

Згідно з нормами Розділу XVIII Особливої частини КК України під здійсненням правосуддя розуміється діяльність, пов'язана з нормальним функціонуванням не тільки власне судової системи, а й інших органів, установ та уповноважених законом осіб, які сприяють діяльності суду щодо відправлення правосуддя і до кола яких належать органи дізнання, досудового слідства, прокуратури, установи виконання судових рішень, захисники, представники особи по наданню правової допомоги тощо.

Враховуючи сказане, можемо констатувати, що злочини проти інтересів судової влади посягають не тільки безпосередньо на нормальну діяльність суду по відправленню правосуддя, а й перешкоджають виконанню функцій тими органами, установами та окремими особами, уповноваженими законом, які сприяють здійсненню судочинства. Виходячи з цього, усі передбачені у цьому Розділі злочини за їх безпосередніми об'єктами можуть бути поділені на 5 наступних категорій [31, с. 28]:

1. Злочини, які посягають на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду і до яких належать:

- завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України);
- притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України);
- порушення права на захист (ст. 374 КК України);
- постановлення суддею(суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК України);
- втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України);
- незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1 КК України);
- втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України) [7].

2. Злочини, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників судочинства і до яких віднесено:

- погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного(ст. 377 КК України);
- погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК України);
- умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 КК України);
- умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ст. 399 КК України);
- посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України);
- посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК України) [7].

3. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі, і до яких належать:

- примушування давати показання (ст. 373 КК України);
- завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину(ст. 383 КК України);
- завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК України);
- відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України);
- перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України) [7].

4. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують своєчасне розкриття та присічення злочинних посягань. До них віднесено:

- нежиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380 КК України);
- розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України);
- розголошення даних оперативно – розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387 КК України);
- приховування злочину(ст. 396 КК України);
- порушення правила адміністративного нагляду (ст. 395 КК України) [7].

5. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного ним покарання, а саме:

- невиконання судового рішення (ст. 382 КК України);
- незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації (ст. 388 КК України);
- ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК України);
- ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК України);
- злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України);
- дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань(ст. 392 КК України);
- втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК України);
- втеча зі спеціалізованого лікувального закладу(ст. 394 КК України) [7].

Злочини проти інтересів судової влади переважно є двооб'єктними (наприклад, за ст. 371 КК України) або навіть поліоб'єктними (наприклад, за ч. 1 ст. 377 КК України), оскільки при їх вчиненні в якості додаткового безпосереднього об'єкта можуть виступати суспільні відносини, які забезпечують: конституційні права і свободи, життя, здоров'я, честь і гідність особи, відносини власності тощо. Кожен із названих об'єктів самостійно охороняється кримінальним законом, проте при вчиненні злочинів цієї групи суспільні відносини неминуче ставляться під загрозу заподіяння їм шкоди чи вона їм фактично завдається в разі впливу на основний безпосередній об'єкт посягання [7].

Наявність додаткового безпосереднього об'єкта підвищує суспільну небезпечність відповідних злочинів проти правосуддя і тягне за собою посилення кримінальної відповідальності за їх вчинення. Однак слід ураховувати, що наявність додаткового безпосереднього об'єкта, якому, поряд з основним, спричинюється певна шкода тим чи іншим злочином проти правосуддя, як правило, виключає кваліфікацію такого злочину за сукупністю з тими злочинними посяганнями, у разі вчинення яких ці суспільні відносини виступають не як додатковий, а як основний безпосередній об'єкт. Наприклад, примушування давати показання при допиті, поєднане із застосуванням насильства (ч. 2 ст. 373 КК України), посягає не тільки на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі при здійсненні правосуддя (основний безпосередній об'єкт), а й на такий додатковий безпосередній об'єкт, як здоров'я особи за умови, що під час допиту до неї застосовується фізичне насильство [55, с. 491].

Проте, якщо таке насильство полягає в умисному заподіянні тілесних ушкоджень, наприклад, середньої тяжкості, вчинене повністю охоплюється ознаками ч. 2 ст. 373 КК України і не потребує додаткової кваліфікації за ст. 122 КК України. І лише у тих випадках, коли при вчиненні певного злочину проти правосуддя його додатковому безпосередньому об'єкту завдається більш тяжка (значна) шкода, ніж основному, вчине не містить

ознаки так званої ідеальної сукупності злочинів, що повинно знайти відображення в їх кваліфікації. Так, якщо в наведеному прикладі насильство при допиті полягало в заподіянні тілесних ушкоджень не середньої тяжкості, а тяжких, вчинене слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 373 і відповідною частиною ст. 121 КК України [55, с. 491].

У деяких злочинах проти інтересів судової влади обов'язковою ознакою їх складу є предмет злочину, а також потерпілий. Наприклад, предметом злочину, передбаченого ст. 375 КК України, виступає судовий акт – вирок, рішення, ухвала чи постанова суду; за ст. 378 КК України – майно, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їхнім близьким родичам, а відповідно до ст. 387 КК України – певна інформація: дані досудового слідства чи дізнання, які не підлягають розголошенню [7].

У деяких нормах Розділу XVIII Особливої частини КК України чітко окреслено коло осіб, які можуть бути потерпілими від цих злочинів. Наприклад, потерпілими від злочину, передбаченого ст. 379 КК України, можуть бути суддя, народний засідатель, присяжний чи їхні близькі родичі, а за ст. 400 КК України – захисник чи представник особи або їхні близькі родичі [7].

Слід відзначити що особи, які є потерпілими за одними злочинами проти інтересів судової влади, за іншими такими посяганнями можуть бути, навпаки, суб'єктами злочинів. Зокрема, одним із потерпілих від злочину, передбаченого ст. 379 КК України, може бути професійний суддя, тоді як при вчиненні злочину, передбаченого ст. 375 КК України, суддя є суб'єктом постановлення неправосудного судового акта.

Об'єктивна сторона злочинів проти інтересів судової влади полягає в різних видах перешкоджання чи протидії нормальній діяльності органів чи установ, які здійснюють правосуддя, або діяльності уповноважених законом осіб, які сприяють здійсненню судочинства. Частіше за все це проявляється у формі активної поведінки – дії [45, с. 135]. Наприклад, постановлення суддею завідомо неправосудного вироку (ст. 375 КК України), погроза вбивством народному засідателю (ч 1 ст. 377 КК України) або знищення майна захисника

(ст. 399 КК України) вчиняються лише шляхом активної поведінки суб'єктів цих злочинів [7].

Окремі злочини проти інтересів судової влади можуть вчинятися лише шляхом пасивної поведінки – бездіяльності. Наприклад, відмова свідка від давання показань (ч. 1 ст. 385 КК України) чи ухилення від покарання (ст. 389 КК України) полягають у невиконанні особою покладених на неї обов'язків, тобто у злочинній бездіяльності суб'єкта [7].

Деякі зі злочинів проти інтересів судової влади можуть вчинятися шляхом як дії, так і бездіяльності. Наприклад, ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі (ч. 1 ст. 390 КК України) може полягати у самовільному залишенні місця обмеження волі (дія), а за ч. 2 цієї статті – у не поверненні до місця відбування цього покарання особи, якій було дозволено короткочасний виїзд із місця обмеження волі (бездіяльність) [7].

Злочин, передбачений ч. 1 ст. 382 КК України, може вчинятися шляхом невиконання вироку, рішення, ухвали чи постанови суду (бездіяльність), а може полягати у перешкоджанні їх виконанню (дія).

Нерідко способом вчинення злочинів проти інтересів судової влади виступає психічне чи фізичне насильство (наприклад, за ч. 2 ст. 373, статтями 377, 379, 386 392, 400 КК України та ін.). У низці злочинів вказується на використання шантажу (ст. 386 КК України) чи застосування зброї (ч. 2 ст. 393 КК України) [7].

Об'єктивна сторона окремих злочинів проти інтересів судової влади складається з декількох альтернативних діянь, вчинення кожного з яких створює закінчений склад злочину. Наприклад, злочин, передбачений ст. 388 КК України, може бути вчинений шляхом будь-якої із зазначених у диспозиції дій: розтрата, відчуження, приховування, підміни, пошкодження, знищення майна або інших незаконних дій з майном, на яке накладено арешт або яке описано, а за ст. 80 КК України злочин може полягати в неприйнятті рішення, несвоєчасному прийнятті або в прийнятті недостатньо обґрунтованого рішення про застосування заходів безпеки щодо працівників

суду, правоохоронних органів або осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [47, с. 370].

У деяких злочинах проти інтересів судової влади обов'язковою ознакою їхньої об'єктивної сторони є певна обстановка чи місце їх вчинення. Наприклад, згідно зі статтями 384 та 385 КК України злочини вчиняються у певній обстановці: під час провадження дізнання, досудового слідства, судового розгляду, виконавчого провадження або проведення розслідування спеціальними комісіями Верховної Ради України, а відповідно до статей 391 та 392 КК України злочинне діяння вчиняється у визначеному законом місці – в установах виконання покарань [7].

Переважає більшість посягань на нормальну діяльність щодо здійснення правосуддя сконструйована як злочини з формальним складом (наприклад, за статтями 372, 376, 383-385, 387, 389, 390 КК України), і тому вони визнаються закінченими з моменту вчинення суб'єктом зазначених у диспозиціях відповідних статей діянь (дії чи бездіяльності). Деякі належать до злочинів з матеріальним складом (наприклад, за статтями 378, 380, 81 КК України) або визнаються такими, коли передбачають настання певних наслідків як кваліфікуючу ознаку складу злочину (наприклад, ч. ст. 371, ч. 2 ст. 384, ч. 2 ст. 375, частини 2 і 3 ст. 377 КК України). У цих випадках злочин вважається закінченим лише у разі настання тих наслідків, які передбачені диспозицією відповідної статті (частини статті) КК України [58, с. 110].

Окремі діяння проти інтересів судової влади є злочинами з так званим усіченим складом, у яких момент закінчення злочину перенесений законодавцем на більш ранню стадію вчинення діяння (наприклад, посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного або на життя захисника чи представника особи згідно зі статтями 379 та 400 КК України визнається закінченим злочином на стадії замаху на вбивство зазначених осіб) [7].

Із суб'єктивної сторони злочини проти інтересів судової влади переважно є умисними, причому деякі з них (наприклад, такі злочини з

формальним складом, які передбачені частинами 1 та 2 ст. 371, ст. 372, ч. 1 ст. 375 КК України та ін.) можуть бути вчинені лише з прямим умислом [7].

Окремі злочини проти інтересів судової влади можуть бути вчинені як з прямим, так і з непрямим умислом. Наприклад, знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного за ч. 1 ст. 378 КК України вчиняється як з прямим, так і з непрямим умислом. Посягання на життя судді (ст. 379 КК України), якщо воно полягає в замаху на вбивство, може бути вчинено лише з прямим умислом, а у випадках, коли таке посягання виражається в закінченому вбивстві, умисел на позбавлення життя потерпілого може бути як прямий, так і непрямий. У тих випадках, коли як кваліфікуючу ознаку певних злочинів проти правосуддя передбачено настання певних наслідків (наприклад, за ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 3 ст. 382 КК України та ін.), суб'єктивна сторона цих злочинів може виражатися в так званій «змішаній» формі вини, якщо діяння вчиняється умисно, а психічне ставлення до наслідків полягає в необережній формі вини. Зокрема, знищення або пошкодження майна, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їхнім близьким родичам, згідно із ч. 2 ст. 378 КК України може бути вчинено лише умисно, а психічне ставлення суб'єкта до таких наслідків цього діяння, як загибель людей, полягає тільки в необережній формі вини [66, с. 286].

Лише злочини, передбачені статтями 380 та 381 КК України, можуть бути вчинені з необережності або за наявності змішаної форми вини.

У низці норм Розділу XVIII Особливої частини КК України закон, формулюючи суб'єктивну сторону відповідних злочинів, використовує термін «за відомість» (наприклад, статті 383, 384 КК України) [7], який означає достовірне знання (усвідомлення) суб'єкта злочину про певні обставини, що мають кримінально - правове значення, і наявність на його боці лише прямого умислу. Тим самим законодавець виключає можливість засто-сування відповідної норми КК України при встановленні в поведінці

винної особи не тільки необережної форми вини, а навіть і непрямого умислу.

У деяких складах злочинів проти інтересів судової влади як обов'язкові чи кваліфікуючі ознаки суб'єктивної сторони передбачені певні мотив і мета вчинення злочину (наприклад, за ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 375, ст. 376, ч. 2 ст. 383, ч. 2 ст. 384, ст. 386 КК України таі н.) [7].

У переважній більшості випадків суб'єкти злочинів проти інтересів судової влади – спеціальні. До них належать, перш за все, професійні судді та народні засідателі або присяжні під час ви-конання ними своїх обов'язків щодо здійснення правосуддя (наприклад, за ст. 375 КК України), а також службові особи органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, установ виконання судових рішень , наприклад, статті 371-373, 382 КК України) [26, с. 52].

Спеціальними суб'єктами можуть виступати й інші учасники судочинства, наприклад, свідки, потерпілі, експерти, перекладачі, оцінювачі майна, засуджені тощо (зокрема, статті 384, 385, 390, 392 КК України) [7].

Злочини проти інтересів судової влади, суб'єктами яких є відповідні службові особи, належать до так званих спеціальних видів службових злочинів, об'єктом яких передусім є нормальна діяльність відповідних органів чи установ щодо здійснення правосуддя. Тому кваліфікація таких злочинів ще й за статтями КК України, які передбачають відповідальність за загальні види службових злочинів (статті 364, 365, 366, 367 КК України) [7], можлива, як правило, лише за наявності так званої реальної сукупності загального і спеціального виду службового злочину.

Деякі зі злочинів проти інтересів судової влади можуть бути вчинені як спеціальними, так і загальними суб'єктами. Наприклад, злочин, передбачений ч. 1 ст. 382 КК України, коли він полягає в умисному невиконанні вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, може бути вчинений лише спеціальним суб'єктом, тобто не будь-якою, а лише такою особою, на яку зазначеним судовим актом покладений обов'язок його

виконання і яка має реальну можливість це зробити. Проте, якщо цей злочин виражається в умисному перешкоджанні виконанню судового акта, то в цьому випадку він може бути вчинений як зазначеним спеціальним суб'єктом, так і будь-якою особою, що досягла 16-річного віку, тобто загальним суб'єктом.

Залежно від способу (форми) його вчинення як спеціальним, так і загальним може бути і суб'єкт злочину, передбаченого, зокрема, ст. 376-1 КК України [7].

Окремі зі злочинів проти інтересів судової влади можуть вчинятися і загальними суб'єктами. Наприклад, суб'єктами злочинів, передбачених статтями 377-379, 383, 386, 396, 398-400 КК України, можуть бути будь-які особи, що досягли віку кримінальної відповідальності [7].

Висновки до Розділу 2

1. Інтереси судової влади тісно пов'язані з її завданнями, що випливають із законодавства, тому критерієм оцінки діяльності судової влади є вирішення цих завдань. До завдань судової влади належать:

- а) охорона правопорядку;
- б) охорона конституційного ладу, політичної та економічної систем держави, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- в) вирішення соціальних конфліктів і відновлення (підтримка) соціальної справедливості, стабільності і балансу інтересів у суспільстві.

2. Правосуддя, як результат правоохоронної і судової діяльності є одним із головних інтересів судової влади, критерієм її ефективності та виконання свого соціального призначення.

3. Здійснення судової влади за змістом є значно ширшим, ніж здійснення правосуддя. Судову владу реалізують також у діях суду, які не пов'язані з розглядом справ. Мова йде про організаційні та інформаційно – аналітичні дії.

4. Термін «кримінально-правова охорона правосуддя» у контексті охорони

процедур та учасників судочинства є некоректним. Вважаємо за доцільне вести мову про кримінально – правову охорону інтересів судової влади. Адже у Розділі XVIII КК України фактично закріплена охорона інтересів судової влади.

Перевагами розгляду інтересів судової влади як об'єкта кримінально – правової охорони є наступні критерії:

1) формується системна основа об'єкта кримінально – правової охорони;
2) відображаються не розрізнені прояви організації і функціонування судової влади, а система її правових основ (принципів).

3) забезпечується розумінні судової влади як державного інституту і об'єкта правового регулювання, і є можливим дати відповідь на три ключові питання: що? для чого? як? потрібно забезпечувати охорону кримінально – правовими засобами.

5. Злочини проти інтересів судової влади посягають не тільки безпосередньо на нормальну діяльність суду з відправлення правосуддя, а й перешкоджають виконанню функцій тими органами, установами і окремими особами, уповноваженими законом, що сприяють здійсненню судочинства. Відповідно усі передбачені у Розділі XVIII Особливої частини КК України злочини за їх безпосередніми об'єктами можна об'єднати у п'ять груп:

1. Злочини, що посягають на конституційні принципи діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду;

2. Злочини, що посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників судочинства;

3. Злочини, що посягають на відносини, які забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі;

4. Злочини, що посягають на відносини, що забезпечують своєчасне розкриття та прісичення злочинних посягань;

5. Злочини, що посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного ним покарання.

РОЗДІЛ 3

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОХОРОНА АТРИБУТИВНОЇ ОСНОВИ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

3.1. Об'єктивні ознаки злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади

Склад злочину, як відомо, утворюють об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Об'єктивними ознаками складу злочину є об'єкт і об'єктивна сторона.

До злочинів, які посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади, належать злочини, що передбачені статтями 370, 375, 376, 382, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 395, 396 КК України [7].

Злочини цієї групи характеризуються порушенням концептуально-правових положень, які відображають сутнісні та організаційні засади реалізації судової влади. Ці засади закріплені у принципах:

- законності;
- справедливості;
- обов'язковості;
- преюдиціальності судових та інших процесуальних рішень;
- авторитету судової влади;
- незалежності і неупередженості попереднього розслідування і судового розгляду справ;
- всебічного, повного та об'єктивного вивчення обставин справи;
- опори процесуальних рішень на пізнання об'єктивної істини, процесуальної таємниці (слідчих дій, нарадчої кімнати).

Розглянемо деякі статті цієї групи злочинів.

Стаття 375 КК України «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови».

На суд, як на орган судової влади, покладена важлива функція – забезпечення соціальної справедливості шляхом правильного розгляду і

вирішення по суті підвідомчих справ. Результатом судової діяльності по конкретній справі чи питанню є винесене рішення, яке оформлене у судовому акті. Значення судового акту зумовлено його змістом, який відображає хід і результати судового розгляду. Значення судового акту витікає з його суті, яка визначається за певними ознаками:

- законності;
- нормативності;
- регулятивності;
- правозастосування;
- відповідності процесуальним вимогам;
- обґрунтованості;
- преюдиціальності;
- обов'язковості;
- виконання.

Таким чином, даний злочин зачіпає важливий інтерес судової влади, який виражений у названих атрибутивних якостях. Виходячи зі сказаного, даний злочин можна назвати одним з найбільш небезпечних посягань на інтереси судової влади, оскільки він направляє її механізм проти всіх благ, які вона має захищати, веде до протиріччя з її цілями та завданнями.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є встановлений порядок реалізації конституційних засад здійснення судочинства. Додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя чи здоров'я потерпілого, його свобода та недоторканність, право власності або інші права і свободи людини.

Об'єктивна сторона злочину полягає у постановленні суддею (суддями) завідомо неправосудного судового рішення. Поняттям «постановлення судового рішення» охоплюється його складання, підписання та/або проголошення і доведення його змісту до відома учасників процесу.

Неправосудним є незаконне та необґрунтоване судове рішення, тобто таке, в якому висновки суду завідомо суперечать установленим фактичним

обставинам справи або завідомо неправильно застосовано норму матеріального права, або яке свідомо постановлено з грубим порушенням норм процесуального права. Наприклад, неправосудним є вирок, яким засуджено невинну особу або виправдано чи безпідставно звільнено від покарання винну. У контексті ст. 375 поняття «неправосудний» є синонімом поняття «незаконний» [20].

Злочин вважається закінченим з моменту постановлення суддею (суддями) судового рішення – незалежно від часу набрання ним законної сили та його виконання.

Об'єктом злочину, передбаченого ст. 376 КК України «Втручання в діяльність судових органів», є інтереси правосуддя щодо реалізації конституційного принципу незалежності суддів при здійсненні судочинства. Безпосереднім об'єктом злочину є порядок суспільних відносин, який забезпечує незалежність суддів шляхом охорони їхньої службової діяльності, що є необхідною умовою для належного здійснення правосуддя.

Об'єктивна сторона злочину полягає у втручанні в діяльність судді. Під таким втручанням розуміється вплив у будь – якій формі на суддю з метою перешкодити виконанню ним своїх службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. До конкретних форм впливу можна віднести: вказівку, погрозу, підкуп, критику судді в засобах масової інформації до вирішення конкретної справи у зв'язку з її розглядом, проведення пікетів тощо. Вплив на суддю може здійснюватись і через третіх осіб – близьких родичів, колег по роботі тощо. У випадках, коли формою впливу на суддю є погроза або насильство, вчинене за наявності підстав, підлягає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених статтями 376 і 377.

Злочин вважається закінченим з моменту здійснення впливу на суддю, незалежно від того, чи вдалося винному перешкодити судді у виконанні ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Мартіросян А. Г. у своїй дисертації звертає увагу на те, що об'єктивна сторона злочину може проявлятися лише в активній поведінці – втручанні будь-

яким способом у діяльність осіб, які здійснюють правосуддя. Він підкреслює, що для встановлення того чи іншого способу втручання, потрібно зважати на те, що винний повинен учиняти дії незаконним способом, які, на його думку, можуть перешкодити здійсненню правосуддя. А тому критика, скарги, публікації в засобах масової інформації та інші діяння, учинення яких прямо не заборонено законом, не можуть визнаватись втручанням у контексті ст. 376 КК України. Також, на його переконання, не можна вважати втручанням, про яке йдеться в аналізованій нормі, вплив, мета якого – прийняття законного рішення [48, с. 489].

Проведений автором дисертації аналіз поняття «втручання» дає йому підставу зробити висновок, що втручання здійснюється шляхом впливу на свідомість і волю осіб, які здійснюють правосуддя. Злочинним є лише таке втручання, яке здійснюється шляхом протиправного впливу. Разом з тим діяльність, на яку здійснюється вплив, повинна бути законною.

Водночас Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 13.06.2007 р. вказує на те, що для кваліфікації злочину немає значення, за допомогою яких засобів (вимога, вказівка, рекомендація, підкуп тощо), на якій стадії процесу (під час судового слідства чи судових дебатів), при розгляді якої категорії справ (адміністративних, господарських, кримінальних, цивільних) та в діяльність суду якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної) здійснюється втручання [20].

Судова практика до втручання в діяльність судді, зокрема, відносить непроцесуальний вплив на суддю з боку інших суддів, у тому числі тих, що обіймають адміністративні посади в судах; встановлення контролю за здійсненням судочинства суддею, виклик його до вищестоящих судів та вимагання звітів чи пояснень про розгляд конкретних справ; витребування від судді будь-якої інформації чи довідок про хід та перспективи розгляду справи, іншої інформації, яка може надаватися лише сторонам у справі та іншим особам, визначеним процесуальним законодавством, а також відомостей, які становлять таємницю нарадчої кімнати тощо [20].

Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 382 КК України «Невиконання судового рішення». є інтереси правосуддя щодо забезпечення повного і своєчасного виконання судового рішення. Додатковим факультативним об'єктом злочину можуть бути права і свободи людини і громадянина, власність, порядок виконання службовими особами своїх повноважень тощо.

З об'єктивної сторони невиконання судового рішення може характеризуватися:

- 1) невиконанням вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили;
- 2) перешкоджанням виконанню вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили (ч.1 ст. 382 КК України);
- 3) невиконанням службовою особою рішення Європейського суду з прав людини (ч. 3 ст. 382 КК України).

Дана стаття охороняє від злочинних посягань такий інтерес судової влади, який відображений у принципі обов'язковості судового рішення. Судові акти, які набрали законної сили, а в окремих випадках – з моменту винесення, незалежно від їхнього виду та компетенції суду, який їх видав, підлягають обов'язковому виконанню по всій території України. Обов'язковість судового рішення зумовлена його суттю. Воно є формою вираження державної влади. Суд виносить рішення від імені держави, відновлюючи порушений правопорядок і застосовуючи за необхідності засоби державного примусу.

Обов'язковість виконання рішень суду не лише сприяє підтриманню його високого авторитету, але також зумовлює саму можливість здійснення судової влади, оскільки забезпечує досягнення поставлених перед нею завдань по захисту важливих соціальних цінностей, законності, виховання громадян у дусі неухильного дотримання законів, попередженню правопорушень [47, с. 365].

Кримінальне право, передбачивши відповідальність за даний злочин, властивими йому методами сприяє реалізації інтересів судової влади по забезпеченню виконання судових постанов.

У ч. 3 ст. 382 КК України встановлено також відповідальність і за таке невиконання судового акта чи перешкоджання його виконанню, які заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Отже, у цьому випадку обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину є настання певних наслідків істотної шкоди, з моменту заподіяння якої злочин визнається закінченим.

Виходячи зі змісту частин 1- 3 ст. 382 КК України, злочинне діяння як ознака об'єктивної сторони має альтернативний характер і може проявлятися або в пасивній, або в активній поведінці особи, що становить собою а) невиконання судового акта (бездіяльність) чи б) перешкоджання його виконанню (дія) .

Об'єктом злочину, передбаченого ст. 387 КК України «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування», є інтереси правосуддя щодо забезпечення таємниці слідства та конфіденційності іншої інформації, пов'язаної з виявленням та розкриттям злочинів і розслідуванням кримінальних справ.

Об'єктивна сторона злочину полягає у розголошенні даних досудового слідства чи дізнання:

- 1) без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати їх (ч. 1 ст. 387 КК України);
- 2) суддею, прокурором, слідчим, працівником органу дізнання, оперативно – розшукового органу, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність (ч. 2 ст. 387 КК України).

Недопустимість розголошення даних оперативно – розшукової діяльності і досудового розслідування відносяться до найбільш важливих процесуальних вимог. Така вимога пояснюється необхідністю оперативного розкриття і розслідування злочинів. Процесуальна інформація, отримана слідчим, повинна бути конфіденційною [16]. Її розголошення може негативно вплинути на

здійснення завдань судочинства, дозволить злочинцю та іншим особам, які не зацікавлені в установленні істини по справі, впливати на хід розслідування. Важливість збереження в таємниці процесуальної інформації визначається також необхідністю гарантувати безпеку суб'єктів кримінального процесу, перш за все тих, хто сприяє правосуддю і є носіями інформації, яка має значення для правильного вирішення справи (свідки, потерпілі, експерти). Саме вони найчастіше стають об'єктами погроз, шантажу і навіть фізичного примушування, які вчиняються з метою направити слідство помилковим шляхом.

Таким чином, відповідальність за розголошення даних ОРД і досудового розслідування, відповідно до ст. 387 КК України, охороняє інтереси судової влади по дотриманню процесуальної таємниці і забезпеченню ефективності слідчих та оперативних дій.

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 388 «Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації», є порядок виконання рішень судів, інших державних органів чи посадових осіб. Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 388, є порядок виконання рішень судів, покликаний забезпечити конфіскацію майна, у т.ч. належних обвинуваченому знарядь злочину і предметів, які стали знаряддями вчинення або безпосередніми об'єктами адміністративних правопорушень. Оскільки конфісковане майно переходить у власність держави, додатковим об'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 388, є підстави вважати право власності.

Об'єктивна сторона злочину полягає у вчиненні стосовно відповідного майна хоча б однієї з таких незаконних дій: 1) розтрата; 2) відчуження; 3) приховування; 4) підміна; 5) пошкодження; 6) знищення; 7) інші незаконні дії з відповідним майном; 8) порушення обмеження (обтяження) права користуватись майном; 9) здійснення представником банківської або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами (вкладами).

Об'єктом злочину, передбаченого ст. 389 КК України «Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі», є інтереси правосуддя в частині забезпечення виконання покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

Об'єктивна сторона злочину полягає в:

1) ухиленні від: а) сплати штрафу; б) позбавлення права обіймати певну посаду чи займатись певною діяльністю (ч. 1 ст. 389 КК України);

2) ухиленні від відбування: а) громадських робіт; б) виправних робіт (ч. 2 ст. 389 КК України).

Стаття 393 КК України «Втеча з місця позбавлення волі або з-під варті».

Об'єктом злочину є інтереси правосуддя в частині забезпечення виконання вироку щодо позбавлення особи волі чи її арешту або постанови судді чи ухвали суду про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Об'єктивна сторона злочину полягає у втечі, тобто самовільному залишенні місця позбавлення волі або місця перебування під вартою особою, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі або арешту чи перебуває в попередньому ув'язненні.

Суспільна небезпека даного посягання багатоаспектна і проявляється у тому, що втеча протидіє виконанню судового акту, реалізації його цілей, характеризується високою рецидивною небезпекою, спричиняє великі затрати на проведення відповідних заходів. Таким чином закон охороняє інтереси судової влади, які полягають у забезпеченні обов'язковості і виконуваності вироку суду [36, с. 140].

Об'єктивна сторона цього злочину полягає у втечі, яка здійснюється в будь-який спосіб (але лише шляхом активної поведінки – дії) і є самовільним, незаконним (тимчасовим або постійним) залишенням місця позбавлення волі або тримання під вартою, яке вчиняється особою, що відбуває покарання у виді арешту, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі чи знаходиться у попередньому ув'язненні.

Втеча характеризується низкою ознак, а саме:

- вона здійснюється лише під час відбування особою певних видів покарань, передбачених статтями 60, 63, 64 КК України [7], або у період її тримання під вартою (статті 155, 156, 343, 434 КПК України) [8] як запобіжного заходу;

- вона завжди пов'язана із залишенням особою певного місця меж охоронюваної території кримінально - виконавчої (виправної) установи (статті 11, 14, 15, 18, 19 КВК України) [9] або установи для попереднього ув'язнення (ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 р. № 3352-ХІІ) [17]. При цьому втеча може бути вчинена не тільки безпосередньо з цих установ, а й з лікарні місця позбавлення волі, з-під конвою, коли підозрюваний, обвинувачений, підсудний або засуджений доставляються до слідчо-судових органів, знаходяться під охороною в автомашині або потязі, кабінеті слідчого, залі суду, етапуються до місця відбування покарання, виконують роботи за межами території установи виконання покарань тощо [17];

- втеча становить собою незаконне залишення зазначених установ, бо завжди вчинюється самовільно, тобто без дозволу уповноваженого органу (особи) або за відсутності законних підстав. Цією ознакою втеча відрізняється від злочину, передбаченого ч. 3 ст. 390 КК України, у разі вчинення якого засуджений одержує офіційний дозвіл на тимчасовий виїзд за межі установи виконання покарань, але не повертається до неї у встановлений строк [7]. Особа не може бути засуджена і за втечу з-під варти, доки судом не буде доведено її провини у злочині, у зв'язку з яким було обрано такий запобіжний захід. Не можуть бути кваліфіковані за ст. 393 КК України і дії особи, яка самовільно покинула відповідну установу, якщо доведено, що ця особа трималася під вартою або була засуджена до позбавлення волі за відсутності законних підстав [7];

- втечею визнається не тільки постійне, а й тимчасове самовільне залишення відповідних місць, навіть якщо засуджений має на меті у

майбутньому добровільно туди повернутися;

- втеча може бути вчинена у будь-який спосіб: таємно, відкрито, із використанням підкупу, обману, підроблених документів, підкопу, із застосуванням зброї, психічного чи фізичного насильства тощо.

Залежно від способу втеча кваліфікується за частинами 1 чи 2 ст. 393 КК України, а у низці випадків вчинене потребує й додаткової кваліфікації. У випадку, коли втеча здійснюється шляхом підкупу службових осіб або з використанням підроблених документів, вчинене слід кваліфікувати за статтями 369 або 358 та ч. 1 ст. 393 КК України [7].

У судовій практиці розглядався випадок, коли особа, відбуваючи покарання у виді позбавлення волі, постановою начальника виправної установи була переведена до дільниці соціальної реабілітації цієї ж колонії. Виконуючи в межах дільниці на території виробничого об'єкта роботи по заготівлі деревини, винний умисно, усвідомлюючи протиправність своїх дій, з метою уникнення подальшого відбування покарання, самовільно і незаконно залишив визначене місце роботи та втік. Пішки він майже дістався свого рідного села, де і був затриманий і згодом засуджений за ч. 1 ст. 393 КК України [7].

Суб'єктивна сторона втечі характеризується тільки прямим умислом. При цьому винний переслідує мету: назавжди або хоча б тимчасово залишити місце відбування покарання чи попереднього ув'язнення. Мотиви втечі можуть бути різними і на кваліфікацію злочину не впливають.

Стаття 395 КК України «Порушення правил адміністративного нагляду». Відповідно до ст. 395 КК України карається злочин із формальним складом, об'єктивна сторона якого припускає вчинення дії чи бездіяльності, які полягають в одній з наступних форм поведінки особи: а) самовільне залишення місця проживання (дія); б) неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання (бездіяльність) після звільнення з місць позбавлення волі. Злочин визнається закінченим із моменту вчинення будь-якого з діянь, наведених у ст. 95 КК України [7].

Порушення інших правил адміністративного нагляду (обов'язків або обмежень, встановлених для осіб, які знаходяться під наглядом, статтями 9 та 10 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі») [18] тягне за собою лише адміністративну відповідальність (ст. 187 КУпАП) [13]. Самовільне залишення місця проживання проявляється в діях піднаглядного, які полягають у зміні ним без поважних причин та без повідомлення органу, який здійснює нагляд, місця проживання як у межах того самого населеного пункту, так і за його межами (виїзд в інший населений пункт без дозволу цього органу – пункти “в” статей 9, 10 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі») [18].

Неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання (бездіяльність) – це невиконання обов'язку прибути до обраного місця проживання після звільнення з місць позбавлення волі у строк, визначений постановою суду про встановлення адміністративного нагляду, за відсутності у піднаглядного поважних причин для цього (п. “а” ст. 9 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі») [18]. Неприбуття до місця проживання означає, що піднаглядний або взагалі не з'являється в цьому місці, або прибуває туди пізніше строку, встановленого постановою про адміністративний нагляд. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину є час його вчинення – протягом строку дії адміністративного нагляду, тривалість якого визначається судом на підставі ст. 6 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [18]. Межі цього строку становлять від одного року до двох років і не можуть перевищувати строків, передбачених Законом для погашення або зняття судимості. Обставиною, що виключає відповідальність за ст. 395 КК України, є наявність на боці піднаглядного поважних причин для неприбуття до обраного місця проживання у встановлений строк або для самовільного його залишення. Такими причинами можуть бути, наприклад,

тяжка хвороба, стихійне лихо тощо, а також обставини, передбачені статтями 39-41 КК України [17]. Відповідальність за ст. 395 КК України виключається і за умови, якщо адміністративний нагляд було встановлено за відсутності для цього законних підстав (статті 3 та 4 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі») [19].

Одним із важливих завдань держави у сфері попередження злочинності є профілактика рецидиву. На жаль, питома вага рецидивної злочинності досить велика. Кримінальний кодекс передбачає засіб, який забезпечує ефективність попередження рецидивної злочинності. Таким засобом є адміністративний нагляд, тобто система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами внутрішніх справ. Адміністративний нагляд припиняється після зняття з громадянина судимості [50, с. 123].

У Законі України про «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» міститься важливий виховний момент: дострокове припинення адміністративного нагляду за рішенням суду можливе, якщо піднаглядний перестав бути небезпечним для суспільства і позитивно характеризується за місцем роботи і проживання. Після припинення адміністративного нагляду піднаглядна особа знімається з обліку в органах Національної поліції.

Таким чином, ст. 395 КК України забезпечує реалізацію контрольної функції судової влади стосовно осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, але за якими встановлено нагляд з метою попередження злочинності. Принцип обов'язковості судових рішень є тим аспектом інтересів судової влади, який забезпечує дана стаття. Об'єктом злочину є інтереси правосуддя в частині забезпечення адміністративного нагляду за окремими категоріями раніше судимих осіб [44, с. 20].

З об'єктивної сторони злочин може бути вчинений у формі:

1) самовільного залишенні особою, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, місця проживання;

2) неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, у разі звільнення з місць позбавлення волі.

Стаття 396 КК України «Приховування злочину».

Об'єктом злочину є інтереси правосуддя в частині забезпечення своєчасного виявлення, припинення та розкриття злочинів.

Об'єктивна сторона злочину полягає у заздалегідь не обіцяному приховуванні тяжкого чи особливого тяжкого злочину. Об'єктом даного злочину є інтереси судової влади по своєчасному виконанню, попередженню і розкриттю злочинів.

3.2. Суб'єктивні ознаки злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади

Суб'єктивними ознаками складу злочину є суб'єкт і суб'єктивна сторона. Суб'єктивна сторона – це ознаки, що характеризують злочин із внутрішнього боку. До обов'язкових ознак суб'єктивної сторони належать: вина у формі умислу чи необережності; до факультативних: мотив злочину, мета злочину, емоційний стан.

Розглянемо деякі статті групи злочинів, які посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 375 КК України, характеризується наявністю лише прямого умислу, оскільки винний завідомо (тобто достовірно) усвідомлює, що постановляє неправосудний судовий акт, і бажає цього. Мотиви і мета за ч. 1 ст. 75 КК України значення для кваліфікації не мають. Винесення неправосудного судового акта через помилки виключає можливість застосування ст. 375 КК України. Як

наголошується в ухвалі колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 11 квітня 2002 р., «саме по собі скасування вироку за м'якістю призначеного покарання не свідчить про винесення завідомо неправосудного вироку» [68, с. 59].

Водночас постановлення суддею неправосудного судового акта внаслідок невиконання або неналежного виконання своїх службових обов'язків за наявності інших необхідних ознак може бути кваліфіковане за ст. 367 КК України [7].

Суб'єкт злочину – спеціальний, ним є суддя або судді, які одноособово чи в колегіальному складі розглядають справи у судах першої інстанції, апеляційних судах, вищих спеціалізованих судах, Верховному суді або Конституційному суді.

Суб'єктом злочину, що розглядається, також можуть бути присяжні під час виконання ними повноважень щодо здійснення правосуддя. Це впливає з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у якій зафіксовано, що судову владу в Україні реалізують не тільки професійні судді, а у визначених законом випадках також присяжні шляхом здійснення правосуддя в межах відповідних судових процедур [15].

Суб'єкт злочину, передбачений ст. 376 КК України, загальний. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Злочинець повинен усвідомлювати, що він втручається в діяльність судді щодо здійснення правосуддя та бажає перешкодити його здійсненню. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину є мета – перешкодити виконанню суддею службових обов'язків або добитись винесення неправосудного рішення [48, с. 7].

Проведений Мартіросяном А. Г. у своїй дисертації аналіз терміна «перешкоджання» дає йому підставу зробити висновок, що це поняття потрібно розуміти як закінчене діяння, у результаті здійснення якого настають наслідки, зокрема, у вигляді недопущення здійснення правосуддя [48, с. 12].

Науковець обґрунтовує, що в процес правосуддя можна втрутитися, але це не буде перешкоджанням здійсненню правосуддя. Тому для кваліфікації діяння за ст. 376 КК України потрібно встановити, чого особа бажала й була переконана, що її втручання перешкодить виконанню суддею службових обов'язків чи спричинить винесення неправосудного рішення.

Необхідно розрізнити мету перешкоджання здійсненню правосуддя від намагання зупинити незаконні дії осіб, які здійснюють правосуддя. Особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності лише за наявності двох умов:

- якщо винний, зневажаючи встановлений законом порядок,
- незаконно впливає на потерпілого, безпідставно думаючи, що діє правомірно;
- якщо він має на меті перешкодити здійсненню правосуддя.

Не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за ст. 376 КК України той, хто помиляється стосовно правомірності тих чи інших рішень суду, але діє в межах процесуального закону.

Відповідно до ст. 382 КК України «Невиконання судового рішення» суб'єкт злочину загальний. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до істотної шкоди охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 3 ст. 382) може характеризуватись умислом або необережністю [7].

Суб'єктивна сторона злочину у випадках, коли він не тягне за собою наслідків, зазначених у ч. 3 ст. 382 КК України, – лише прямий умисел. Виходячи зі змісту названої частини, психічне ставлення до наслідків може полягати як в умисній, так і в необережній формі вини. Мотиви злочину різні і на кваліфікацію не впливають. У цілому злочин є умисним.

Питання про суб'єкт злочину, передбаченого ст. 382 КК України, слід вирішувати диференційовано. Так, за ч. 1 ст. 382 КК України, якщо злочин вчиняється шляхом невиконання судового акта, суб'єкт злочину лише спеціальний, тому що ним може бути тільки така особа, на яку законом і

цим актом покладено обов'язок його виконання, і вона має реальну можливість його виконати.

Якщо ж відповідно до ч. 1 ст. 382 КК України злочин здійснюється шляхом перешкоджання виконанню судового акта, то з урахуванням характеру дій, що можуть становити зміст такого перешкоджання, вчинити цей злочин у змозі як названий вище спеціальний (зобов'язана особа), так і загальний суб'єкт – будь-яка особа, що досягла 16-річного віку [7].

З огляду на зміст ч. 2 та 4 ст. 382 КК України суб'єкт злочину – спеціальний, а саме - службова особа, яка зобов'язана і має реальну можливість виконати відповідний судовий акт [7].

Враховуючи положення ч. 3 ст. 382 КК України, суб'єктом може бути тільки така службова особа, яка займає відповідне службове становище. Спеціальним є і суб'єкт цього злочину, якщо він вчиняється особою, раніше судимою за такий самий злочин. Якщо цим злочином були спричинені наслідки у виді істотної шкоди, зазначеним у ч. 3 ст. 382 КК України правам, свободам чи інтересам, то він може бути вчинений як загальним, так і названими вище спеціальними суб'єктами [7].

Невиконання судового акта іншими особами тягне за собою відповідальність за іншими статтями КК України (наприклад, статті 164, 165, 389, 390, 393, 394 КК України) [63, с. 15]. Невиконання судового акта службовою особою може містити й ознаки спеціальних складів злочинів, передбачених статтями 172, 173 та 175 КК України. За певних умов можлива сукупність цих діянь та злочину, передбаченого ст. 382 КК України [7].

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 387 КК України, полягає лише в прямому умислі, тому що винний усвідомлює, що всупереч забороні і зробленому про це попередженню він розголошує дані досудового розслідування. Мотиви та мета такого розголошення можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. У разі вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 387 КК України, винний має також усвідомлювати,

що розголошені ним відомості ганьблять людину, принижують її честь та гідність, а, розголошуючи їх, він порушує свій службовий обов'язок. Вчинення тих самих дій, але з необережності (наприклад, внаслідок порушення правил збереження документів чи їх втрати) виключає відповідальність за ст. 387 КК України [7].

Суб'єкт злочину – спеціальний. Згідно із ч. 1 ст. 387 КК України ним можуть бути дві категорії осіб:

а) такі учасники процесу, як свідок, потерпілий, цивільний позивач та відповідач, захисник, експерт, спеціаліст, перекладач, понятий (статті 32, 121, 127 КПК України);

б) інші особи, які були присутні під час провадження слідчих дій (законний представник, педагог, лікар, секретар, особа, що бере участь у впізнанні, знаходиться в оточенні при огляді, тощо). Вони можуть бути суб'єктами злочину за умови їх попередження про заборону на розголошення відповідних даних. Підозрюваний та обвинувачений відповідальності за ст. 387 КК України не підлягають [7]. Відповідно до ч. 2 ст. 387 КК України суб'єктом злочину є: суддя, народний засідатель, присяжний, прокурор, слідчий, працівник органу дізнання, оперативно-розшукового органу(статті 32, 101, 102 КПК України [8], ст. 5 Закону України “Про оперативно – розшукову діяльність” [16]) незалежно від того чи брали вони безпосередньо участь у досудовому розслідуванні, чи відомості, які є предметом розголошення, стали їм відомі іншим шляхом, але у зв'язку з їх службовою діяльністю. Якщо розголошення таких даних вчинюється службовою особою зазначених органів і заподіює істотну шкоду правам та інтересам фізичних або юридичних осіб, державним чи громадським інтересам, вчинене(залежно від конкретних обставин справи та форми вини) може бути кваліфіковане за статтями 364 або 367 КК України [7].

Відповідно до ст. 388 КК України суб'єктивна сторона злочину характеризується лише прямим умислом, а мотиви його вчинення можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають.

Суб'єкт злочину – спеціальний, а саме:

а) приватна особа (зокрема, сам винний чи його родичі), якій майно ввірено на збереження після його опису чи арешту;

б) службова особа (зокрема, представник органу місцевого самоврядування), якій майно ввірено на відповідне збереження у зв'язку з його описом, арештом чи конфіскацією;

в) представник банківської або іншої фінансової установи, на рахунках якої перебувають заарештовані чи конфісковані кошти (вклади).

Кожен із цих суб'єктів при передачі йому майна повинен бути попереджений про відповідальність у разі його незбереження.

Злочин, передбачений ст. 388 КК України, слід відмежовувати від корисливих (ст. 191 КК України) та некорисливих (ст. 194 КК України) посягань на власність за такими ознаками:

а) якщо за ст. 388 КК України предметом злочину може бути лише майно, яке було описане, заарештоване чи конфісковане, то згідно зі статтями 191 і 194 КК України – будь-яке інше(чуже) майно;

б) якщо за ч. 1 ст. 388 КК України суб'єктом злочину може бути і власник цього майна (коли останнє ввіряється йому на збереження після опису й арешту), то за статтями 191 і 194 КК України – особа, якій це майно не належить;

в) якщо за ст. 388 КК України злочин може бути вчинений з будь-яких мотивів, то відповідно до ст. 191 КК України – тільки з корисливих [7].

Проте, якщо особа з корисливих мотивів заволодіває ввіреним їй на збереження чужим майном (розтрачує його, продає, дарує тощо), яке було описано, заарештовано(ч. 1 ст. 388 КК України) чи конфісковано(ч. 2 ст. 388 КК України), вчинене слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтями 191 і 388 КК України [7].

Відповідно до статті 393 КК України суб'єкт злочину спеціальний. Ним є особа, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі або арешту, або до якої застосовано запобіжний захід у виді взяття під варту.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Суб'єкт втечі – спеціальний, а саме особа, яка:

а) або відбуває покарання у виді арешту, позбавлення волі на певний строк чи довічного позбавлення волі;

б) або знаходиться у попередньому ув'язненні (взята під варту), яке є запобіжним заходом.

Особи, до яких арешт застосовано як захід адміністративного стягнення (ст. 32 КУпАП) [13], а також підозрювані у вчиненні злочину, щодо яких застосоване короточасне затримання за статтями 106, 1061, 115 КПК України, не є суб'єктами злочину, передбаченого ст. 393 КК України [8]. Співучасниками втечі можуть бути будь-які інші особи. Дії службової особи, яка сприяє втечі з використанням свого службового становища, слід кваліфікувати за статтями 27, 365 та відповідною частиною ст. 393 КК України [7].

Суб'єкт злочину за ст. 395 КК України спеціальний. Ним є особа, яка досягла 18-річного віку (адміністративний нагляд може бути встановлено лише щодо повнолітньої особи) і щодо якої встановлено адміністративний нагляд.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, а при самовільному залишенні піднаглядним місця проживання – ще й спеціальною метою – ухилення від адміністративного нагляду.

Суб'єктивна сторона злочину полягає лише в прямому умислі, оскільки винний усвідомлює, що всупереч встановлених для нього обмежень або обов'язків, він порушує правила адміністративного нагляду. При цьому у разі вчинення злочину, передбаченого ст. 395 КК України, винний має також усвідомлювати, які саме обмеження та обов'язки як засоби адміністративного нагляду щодо нього встановлено згідно із Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з

місць позбавлення волі» [18]. Мотиви ухилення можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. Мета є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину і полягає у прагненні ухилитися від адміністративного нагляду. Порушення правил адміністративного нагляду з необережності (наприклад, піднаглядна особа забула гроші, через це запізнилася на транспорт, і, як наслідок, своєчасно не з'явилася для поточної реєстрації в міліцію) виключає відповідальність за ст. 395 КК України [7].

Суб'єкт злочину – спеціальний: особа, щодо якої судом із законних підстав встановлений адміністративний нагляд. До кола суб'єктів цього злочину згідно зі ст. 3 «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [18] належать такі категорії осіб:

- засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства (п. “б” ст. 3);

- засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання чи умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів внутрішніх справ, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення (п. “в” ст. 3);

- засуджені до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (п. “г” ст. 3).

Суб'єкт злочину за ст. 396 КК України - загальний. Ним може бути будь-яка особа, починаючи з 16-річного віку. Якщо приховування злочину вчиняє службова особа з використанням службового становища чи з перевищенням службових повноважень, вчинене слід кваліфікувати за

статтями 364 або 365 КК України незалежно від тяжкості злочину, що приховується. За умов, що злочин, який приховується, – тяжкий або особливо тяжкий, дії службової особи слід додатково кваліфікувати і за ч. 1 ст. 396 КК України. У ч. 2 ст. 396 КК України закріплене положення, згідно з яким виключається кримінальна відповідальність за приховування злочину, вчиненого членом сім'ї або близьким родичем винного [7]. Визначення сім'ї та її складу наведено у ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК України) [17], а близькими родичами відповідно до п. 11 ст. 32 КПК України вважаються батьки, дружина(чоловік), діти, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки [8].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною формою вини, оскільки винний усвідомлює, що приховує конкретний злочин. Особа при цьому має усвідомлювати характер здійсненого іншою винною особою діяння, а також те, що вона своєю поведінкою сприяє приховуванню вже вчиненого злочину. Щодо тяжкості злочину, то для відповідальності за ч. 1 ст. 396 КК України достатньо усвідомлення особою лише тих фактичних ознак приховуваного нею діяння, які свідчать про приналежність цього діяння до тяжкого чи особливо тяжкого злочину, і саме так це діяння оцінюється за законом. Якщо особа, яка приховує злочин, не усвідомлювала, який конкретно злочин вона приховує, відповідальність за ст. 396 КК України виключається. Мотиви злочину можуть бути різними (корисливість, страх перед злочинцем, дружні стосунки з винним тощо) і не впливають на кваліфікацію.

3.3. Проблеми законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади

Одним із найважливіших питань при застосуванні кримінального закону є визначення того, який саме конкретний злочин вчинила особа та якою нормою

цей злочин передбачений. Цілком і повністю вирішується це питання у процесі кваліфікації злочинів.

Однак у сфері законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів загалом та злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади зокрема, є ще немало спірних і невирішених питань, над якими дискутують науковці.

Деякі з них ми розглянемо у даному питанні.

Злочин, передбачений ст. 375 КК України, можна назвати одним із найбільш небезпечних посягань на інтереси судової влади, оскільки він направляє її механізм проти всіх благ, які судова влада має захищати, веде до протиріччя з її цілями та завданнями [7].

Для характеристики даного злочину важливим також є те, що посягання відбувається всередині судової системи, тобто самими суддями, які безпосередньо реалізують функцію правосуддя і використовують надану їм владу у злочинних цілях. У результаті підривається авторитет суду, віра людей у справедливе правосуддя, в дотримання законності. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови з високою долею ймовірності може спричинити різні тяжкі наслідки як для потерпілого, так і для його близьких родичів: майнову шкоду, хворобу, смерть тощо. У даній статті йде мова про таке поняття, як неправосудність. Неправосудним, відповідно до змісту закону, має визнаватись вирок, рішення, ухвала або постанова, які винесені з порушенням закону, або такі, які не ґрунтуються на повному та всебічному вивченні обставин справи. Фахівці стверджують, що кожен з цих критеріїв є достатнім, адже порушення процедури автоматично ставить під сумнів законність. І навпаки, необґрунтованість рішення є причиною його незаконності. Тому ознаку «неправосудність» стосовно даного складу злочину деякі спеціалісти вважають не зовсім вдалою [29, с. 16]. На їхню думку, більш доречно користуватись поняттям «незаконність». Законність вироку, рішення, ухвали чи постанови означає не тільки дотримання формальних процедур у процесі судового

розгляду, але і їх фактичну обґрунтованість, а також справедливість, оскільки закон встановлює нерозривність цих трьох ознак. У ст. 370 КПК України йдеться про те, що судові рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим [8].

Постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови виражається у складенні і підписанні відповідного документа, який містить владне розпорядження, яке ґрунтується на помилковому мотивуванні або на доказах, отриманих з порушенням закону. Незаконність вироку може відображатись у засудженні невинного або, навпаки, у виправданні винного, у неправильній кваліфікації скоєного, у спотворенні фактичних обставин справи та ін.

Незаконність може бути зумовлена не тільки порушенням порядку встановлення обставин справи, але також невиконанням обов'язків, які покладені на суддів, зокрема, щодо вирішення питань, обов'язкових при прийнятті судового акту. Не будь – яке процесуальне порушення є причиною незаконності судового акту. У кримінальному процесі незаконність сприймається набагато ширше. Її формують так звані суттєві порушення, які ведуть за собою відміну вироку.

Постановлення завідомо незаконного судового акту може бути здійснене тільки шляхом дій і визнається закінченим з моменту його прийняття судового акту.

Важливе значення має правильне розуміння суб'єктивних ознак даного злочину. Фахівці дискутують щодо вказівки законодавця на суб'єктів злочину: «суддя (судді)». Що хотів сказати законодавець, вказуючи на суб'єкт одночасно в однині і множині? Вказати на можливість співучасті? Але кримінальне право пов'язує з цією ознакою посилення відповідальності. Підкреслити колегіальність судового складу? Але, як відомо, будь – який судовий склад, окрім розгляду справи суддею одноособово, називається терміном «суд». Звідси напрошується формулювання «суддею (судом)». Однак суд, як орган влади, не є суб'єктом злочину. У випадку, якщо завідомо неправосудне рішення

приймають декілька суддів, то, виходячи з принципу персональної відповідальності, провина визначається стосовно кожного судді окремо [30, с. 85].

Аналізуючи ст. 387 КК України «Розголошення даних оперативно – розшукової діяльності, досудового розслідування», фахівці вказують на наступну проблему. У якості необхідної умови кримінальної відповідальності передбачається відсутність дозволу на розголошення прокурора, слідчого, або особи, яка провадила ОРД. Виникає питання, якщо такий дозвіл є, то хіба суспільна небезпека розголошення зменшується? [49, с. 489].

Виходячи зі змісту статті 388 КК України, суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, що зумовлено усвідомленням порушення процесуальних обов'язків і дій.

У законі суб'єкт вказаний двояко:

по - перше, це особа, якій ввірено майно, на яке накладено арешт, заставлене майно або майно, яке описано;

по - друге, представник банківської або іншої фінансової установи, який здійснив відповідну операцію.

Згідно зі ст. 22 КК України, кримінальна відповідальність за ст. 388 КК України настає по досягненню суб'єктом віку 16 років. Між тим, важко собі уявити таку особу відповідальною за даний злочин.

Деякі науковці вказують на те, що до ст. 388 КК України потрібно внести зміни ще й через інші причини. Вони пропонують виключити з даної статті поняття «розтрата» і «відчуження майна», оскільки ці дії свідчать про розкрадання і за їх наявності юридичну оцінку скоєному необхідно давати за правилами конфіскації розкрадань. Немає ніякої різниці між розкраданням майна, яке ввірене на підставі, наприклад, договору про матеріальну відповідальність і розтрата майна, ввіреного для зберігання у зв'язку з його арештом. В обох випадках відбувається незаконне безоплатне привласнення майна на користь іншої особи. Тому їхня правова оцінка повинна бути однаковою.

Розглянемо деякі проблемні аспекти ст. 393 «Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти».

У юридичній літературі існує думка про те, що втеча є різновидом ухилення від покарання. Окремі фахівці вважають, що злочини, передбачені статтями 390 і 393 КК України, складають один і той самий вид неправомірної поведінки – ухилення від відбування покарання. Тому вони пропонують об'єднати їх в одну статтю [51, с. 38].

Та все ж більшість науковців вважають такий підхід неправильним, оскільки ухилення від покарання полягає в пасивній формі порушення вимог вироку, а саме – невиконання покладених обов'язків. У той же час втеча являє собою активну форму діяння. Втеча полягає у протиправному самовільному залишенні місця позбавлення волі чи з-під варти.

Головне у цьому визначенні – незаконний характер дій засудженого, це означає, що у винного не було правових підстав залишати вказані місця. Самовільність характеризується тим, що його дії не були санкціоновані адміністрацією відповідного органу чи закладу. Суть справи не змінюється, якщо дозвіл на залишення вказаних місць було отримано від осіб обманним шляхом, шляхом підкупу чи від неправомочних осіб.

Злочин, передбачений даною статтею, може вчинятися тільки з прямим умислом. Адже винний усвідомлює, що самовільно, незаконно залишає місце позбавлення волі чи місце утримування під вартою і бажає цього. На думку деяких фахівців, ні причини втечі, ні мета, яку переслідував засуджений чи взятий під варту, для кваліфікації значення не мають, однак, можуть враховуватись під час призначення покарання і профілактики таких злочинів. За цих обставин і причина, і мета втечі не завжди мають негативне забарвлення.

Водночас у юридичній літературі висловлюється також інша точка зору. Деякі науковці тимчасове залишення місця позбавлення волі або місця утримання під вартою без наміру ухилитися від відбування покарання (наприклад, з метою провідати свою сім'ю) пропонують вважати не злочином, а

проступком, який тягне за собою дисциплінарну відповідальність. Тому Л. В. Лобанова пропонує доповнити дану статтю вказівкою на мету злочину – «втеча з метою ухилення від відбування покарання чи переховування від слідства чи суду» [45, с. 63].

Все ж більшість фахівців притримуються точки зору, що мета втечі може бути різною, тому пов'язувати з нею кримінальну відповідальність немає ніяких ні правових, ні соціальних підстав. Особа весь час, поки триває втеча, ухиляється від відбування покарання, не зазнає обмежень, визначених вироком суду, а органи та заклади кримінально – виконавчої системи у результаті дій винного позбавлені можливості виконувати покарання. Аналогічна ситуація має місце і під час втечі з-під варти.

Характеризуючи суб'єкт втечі з місця позбавлення волі фахівці в цілому є одностайними: ним є особа, яка досягла віку 16 років і відбуває покарання у виправних колоніях будь-якого виду. У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на питання відповідальності осіб, які здійснюють втечу з виховних колоній. Очевидно, що такі колонії також є місцями позбавлення волі (для відбування покарання неповнолітніми). Однак не всі втечі з цих місць є криміналізованими. Відповідно до ч. 2 ст. 22 КК України особи, яким на момент вчинення злочину виповнилось 14 років, притягуються до кримінальної відповідальності за окремі злочини, перелік яких наводиться у цій статті. Однак, ст. 393 КК України у цьому переліку немає. Звідси напрашується висновок, що за втечу з місць позбавлення волі можуть нести відповідальність тільки особи, які досягли 16 років.

Втеча має всі ознаки триваючого злочину. Вона починається з акту злочинної дії, направленої на незаконне самовільне залишення місця позбавлення волі або з-під варти і далі триває у формі бездіяльності – невиконання винесеного вироком суду обов'язку відбувати покарання у виді позбавлення волі або арешту, або перебувати у попередньому ув'язненні. Визнання даного злочину триваючим має принципове значення для вирішення двох питань: застосування амністії і вичислення строків давності.

Щодо першої обставини в теорії кримінального права і в судовій практиці позиція одностайна: амністія поширюється тільки на ті діяння, які закінчились до її проголошення. Щодо другої обставини – визначення строків давності – в юридичній літературі немає єдиної точки зору. Так, М. П. Джуган вважає, що „строк давності під час втечі слід вираховувати не з моменту її припинення з волі винного чи наперекір його волі, а з акту злочинного діяння, з якого починається цей триваючий злочин” [30, с. 85]. С. Ю. Посохова також пропонує вираховувати строк давності з моменту закінчення втечі. Таким моментом, на її думку, потрібно визнати фактичне закінчення втечі і застосовувати при цьому максимальний строк покарання, передбачений законом [58, с. 107].

Деякі спеціалісти, визнаючи втечу триваючим злочином, момент його закінчення пов’язують із вчиненням діяння, яке формує об’єктивну сторону даного злочину. Поведінку винного, яка виразилась у тому, що він ухиляється від відбування покарання, переховується від правосуддя вони виводять за межі складу злочину. Строки давності даного злочину пропонують встановлювати за правилами призупинення його тривання.

Та все ж, на переконання більшості фахівців, строк давності за втечу потрібно вираховувати з моменту фактичного закінчення втечі, тобто з моменту затримання злочинця, його явки з повинною тощо. В іншому випадку може скластись парадоксальна ситуація: винний ухиляється від відбування покарання, а стосовно нього не можна вживати заходів кримінально – правового впливу.

Метою ст. 396 КК України «Приховування злочину» є забезпечення ефективності державного механізму протидії злочинності. Приховування злочину посягає на таку важливу складову частину соціальної ролі судової влади, як забезпечення законності і правопорядку, а також на принцип невідворотності кримінальної відповідальності за скоєний злочин.

Як вказувалося вище, об’єктивна сторона злочину полягає у заздальгідь не обіцяному приховуванні тяжкого чи особливо тяжкого злочину. З таким рішенням законодавця, яке обмежує сферу дії даної норми тільки стосовно

вказаної категорії злочинів, багато фахівців не погоджуються. Так, О.І.Залізко вважає, що кримінальна відповідальність за задалегідь не обіцяне приховування злочину не повинна ставитись у залежність від тяжкості приховуваного діяння аналогічно до того, як не ставиться у таку залежність відповідальність за завідомо неправдиві покази свідка чи потерпілого, чи за завідомо неправильний переклад [28, с. 60].

У будь – якому випадку приховування злочину є посяганням на інтереси судової влади. Виходячи із закладеної у статті 396 норми, можна зробити висновок, що загалом приховувати злочини можна, за виключенням тяжких та особливо тяжких злочинів. Але це суперечить превентивній функції кримінального закону. Тому багато інших фахівців пропонують розширити рамки дії закону стосовно також приховування злочинів середньої тяжкості, які в сукупності складають переважну більшість злочинних посягань, що скоюються в Україні.

Деякі науковці взагалі вважають, що необхідно розрізнати відповідальність у залежності від приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

На думку чималої кількості фахівців, у змісті норми даного закону потрібно відобразити критерій розмежування між поняттями „приховування злочину” і „співучасть у злочині”. Приховування злочину може здійснюватись тільки шляхом дії. Необхідною ознакою цього злочину, яка відмежовує його від пособництва (як форми співучасті), є задалегідь не обіцяний характер. У теорії кримінального права задалегідь не обіцяне приховування загалом відноситься до форм причетності до злочину, під якою розуміється така суспільно – небезпечна діяльність, яка, хоч і пов’язана зі скоєнням злочину, але не є сприянням йому.

Як відомо, співучасть у злочині характеризується певними ознаками, а саме:

- спільність дій (припускає взаємообумовленість дій двох чи більше осіб, які беруть участь у злочині; єдиний злочинний результат; причинний зв’язок

між діями кожного співучасника і загальним злочинним результатом, який наступив у результаті цих дій);

- єдність умислу, взаємна обізнаність про дії співучасників [30, с. 85].

Вказаних ознак у злочині, який розглядається, немає. По – перше, виконавець не може усвідомлювати факту об'єднання зусиль з пособником через відсутність обізнаності про подальші дії останнього. По – друге, немає причинного зв'язку між поведінкою пособника і злочинним результатом.

Таким чином, основним (об'єктивним) критерієм розмежування даного злочину від співучасті є заздалегідь обіцяне пособництво, приєднання пособника до злочинної діяльності і її причинної обумовленості. Саме цей критерій потрібно відобразити у змісті даної норми.

Висновки до Розділу 3

1. Основними об'єктивними ознаками злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади є посягання на:

- встановлений порядок реалізації конституційних засад здійснення судочинства;
- інтереси правосуддя щодо реалізації конституційного принципу незалежності суддів при здійсненні судочинства;
- порядок суспільних відносин, який забезпечує незалежність суддів шляхом охорони їх службової діяльності, що є необхідною умовою для належного здійснення правосуддя;
- інтереси правосуддя щодо забезпечення повного і своєчасного виконання судового рішення;
- інтереси правосуддя щодо забезпечення таємниці слідства та конфіденційності іншої інформації, пов'язаної з виявленням та розкриттям злочинів і розслідуванням кримінальних справ;
- інтереси правосуддя в частині забезпечення своєчасного виявлення,

- припинення та розкриття злочинів.

2. У більшості злочинів, які посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади, суб'єктивна сторона характеризується наявністю прямого умислу. Суб'єктами таких злочинів є як загальні, так і спеціальні суб'єкти. Спеціальними суб'єктами можуть бути судді або присяжні, представники банківської або іншої фінансової установи, засуджені особи, особи щодо яких встановлено адміністративний нагляд та інші.

3. У сфері законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів загалом та злочинів, що посягають на атрибутивну основу інтересів судової влади зокрема, є ще немало спірних і невирішених питань, над якими дискутують науковці. Часто серед фахівців має місце різночитання одних і тих же юридичних термінів, що зумовлює труднощі в процесі кваліфікації злочинів.

Важливе значення має правильне розуміння суб'єктивних ознак злочину. Так, наприклад, в науковій літературі точиться дискусія щодо суб'єктів злочину за ст. 375 КК України.

Немало спеціалістів вказують на односторонність, штучну обмеженість сфери відносин, які закладені у статтях, що передбачають злочини проти інтересів судової влади, як, наприклад, норма ст. 387 КК України.

Окрім того, до деяких статей КК України, що захищають інтереси судової влади, варто внести зміни з метою їхнього вдосконалення та усунення суперечностей (наприклад, статті 388 та 396 КК України).

РОЗДІЛ 4

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОХОРОНА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ І СУБ'ЄКТНИХ ІНТЕРЕСІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

4.1. Об'єктивні ознаки злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктні інтереси судової влади

До злочинів, які посягають на функціональну основу інтересів судової влади, належать злочини, що передбачені статтями 372, 383, 384, 385, 386, 397 КК України [7].

Злочини цієї групи перешкоджають якісному (правильному) здійсненню певної процесуальної функції, процедури чи слідчої дії (допиту, експертизи та ін.). Правильність визначається, по-перше, процесуальним законодавством, по-друге, наслідками реалізації вказаних функцій, процедур та дій (наприклад, завідомо неправдиві покази можуть спричинити необґрунтоване притягнення до кримінальної відповідальності, постановлення неправосудного рішення вироку, рішення, ухвали чи постанови і таке інше). Значення детальної регламентації процесуальних дій полягає саме в гарантуванні законності результатів цих процесуальних дій.

Розглянемо об'єктивні ознаки деяких зі злочинів, що посягають на функціональну основу інтересів судової влади.

Посягання, передбачене ст. 372 КК України «Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності», являє собою небезпечну форму порушення принципу законності і процесуальної процедури залучення особи в якості підозрюваного чи обвинуваченого, яка ґрунтується на цьому принципі. Криміналізація даного злочину зумовлена небезпекою настання низки вкрай негативних наслідків: порушення конституційних прав людини і громадянина (на свободу, особисту недоторканність, недоторканність житла, презумпцію невинуватості), применшення в суспільстві авторитету правосуддя та органів досудового розслідування. Таким чином, законність та об'єктивність

кримінального переслідування є тим аспектом інтересів судової влади, які охороняє дана норма.

Під притягненням до кримінальної відповідальності розуміється сукупність кримінально – процесуальних дій, здійснюваних особою, яка проводить досудове розслідування. Ці дії об'єднані особливою стадією кримінального процесу під назвою «притягнення особи в якості обвинуваченої». Початком цієї стадії є момент винесення постанови.

З об'єктивної сторони цей злочин виражається у виданні відповідного процесуального акту всупереч законним підставам. Відповідно до кримінально – процесуального законодавства законними підставами є наявність достатніх доказів для звинувачення особи у скоєнні злочину. Достатність доказів, яка свідчить про законність і обґрунтованість звинувачення, визначається, виходячи з предмету і меж доказування на даному етапі розслідування. Іншими словами, низка обставин, які належить доказати, може бути обмеженою фактом скоєння злочину (включаючи час, місце, спосіб та інші обставини його скоєння) і винуватістю обвинуваченого, яка в процесуальному плані розуміється не тільки як наявність провини у формі умислу чи необережності, але і як участь обвинуваченого у скоєнні інкримінованого йому злочину.

Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності передбачає вчинення дій, пов'язаних не тільки з відповідними процесуальними процедурами, але й зі створенням видимості законності цих дій. Діяння, яке розглядається, може бути скоєне шляхом обґрунтування бажаної версії за допомогою частково законно отриманих доказів та ігнорування інших фактичних даних, або джерел їх отримання. Інший шлях – штучне створення такої видимості, тобто фальсифікація доказів. На погляд багатьох фахівців, ці злочини дуже близькі між собою і нерідко можуть бути елементами єдиної злочинної діяльності. Їх скоєння потрібно кваліфікувати за сукупністю.

Таким чином, об'єктивна сторона даного злочину виражається у тому, що посадова особа, зловживаючи своїми повноваженнями, притягує до кримінальної відповідальності особу за злочин, який вона не скоювала. Форми

таких зловживань можуть бути різними. Наприклад, особа притягується до відповідальності за діяння, яке не містить ознак складу злочину, або за очевидної непричетності її до даного злочину тощо.

Як справедливо відмічається у літературі, об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 372 КК України, має місце не тільки у тому випадку, коли особа взагалі не скоювала злочин, але і тоді, коли нею скоєно інший злочин, а не той, за який вона притягується до кримінальної відповідальності.

Злочин, передбачений ст. 372 КК України, включає незаконне здійснення таких процесуальних дій, як взяття під варту, відсторонення від посади, арешт майна у якості забезпечувального заходу тощо [7].

Для наявності складу злочину немає значення, чи прокурор затвердив обвинувальний вирок, чи направлена кримінальна справа до суду, чи відбулось засідання суду, чи винесено обвинувальний вирок. Наявність складу злочину потрібно констатувати і в тих випадках, коли провадження по справі припинено, або винесено виправдальний вирок. Це пояснюється тим, що шкода правосуддю, а також необґрунтованому обвинуваченню нанесена вже самим фактом незаконного притягнення особи до кримінальної відповідальності.

З об'єктивної сторони злочин може бути вчинений лише шляхом активної поведінки - дії, яка полягає у притягненні невинного до кримінальної відповідальності. Порядок притягнення особи до кримінальної відповідальності регламентується положеннями, що містить гл. 12 КПК України [8]. Їх аналіз дає змогу стверджувати, що притягнення особи до кримінальної відповідальності полягає у двох внутрішньо об'єднаних діях, а саме:

- винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченої (ст. 131 КПК України) [8];

- пред'явлення обвинувачення, тобто оголошення особі постанови про притягнення її як обвинуваченої по справі (статті 133, 140 КПК України) [8].

Ураховуючи викладене, притягнення невинного до кримінальної відповідальності полягає у винесенні суб'єктом злочину постанови про притягнення потерпілої особи як обвинуваченого з наступним її оголошенням цій особі. Саме пред'явлення обвинувачення може мати місце за відсутності події злочину взагалі або складу злочину в діях потерпілої особи, а також при недоведеності участі особи у вчиненні злочину.

Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 383 КК України «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину», полягає у тому, що державні органи, уповноважені на порушення та розслідування кримінальної справи, змушені реагувати на отримане повідомлення про начебто вчинений злочин чи про особу, що його вчинила. Отже, навіть якщо неправдивість повідомлення про вчинений злочин встановлена під час попередньої перевірки матеріалів і кримінальна справа не порушувалася, інтереси правосуддя все одно страждають, бо витрачається час, матеріальні ресурси для перевірки неправдивого повідомлення. При цьому завжди існує загроза безпідставного порушення кримінальної справи, притягнення до кримінальної відповідальності і навіть засудження невинної особи [30, с. 85].

Для кваліфікації злочину за ст. 383 КК України немає значення, чи попереджувалася особа про відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину. Важливо встановити, що винний усвідомлює, що передана ним інформація про вчинений злочин завідомо неправдива і що це він повідомляє її у відповідні органи, наділені правом порушувати кримінальну справу.

Якщо злочин, передбачений ст. 383 КК України, одночасно містить ознаки діяння, передбаченого ст. 259 КК України, то вчинене заподіює шкоду не тільки відносинам у сфері здійснення правосуддя, а й громадській безпеці, що потребує кваліфікації таких дій за сукупністю злочинів, які передбачені вищеназваними статтями.

Відповідно до ч. 2 ст. 383 КК України караються ті самі дії, якщо вони поєднані:

а) або з обвинуваченням у тяжкому(ч. 4 ст. 12 КК України) чи особливо тяжкому(ч. 5 ст. 2 КК України) злочині;

б) або із штучним створенням доказів обвинувачення (підробленням речових доказів і документів, лжесвідченням тощо);

в) або вчинені з корисливих мотивів прагнення одержати майнову вигоду чи позбутися матеріальних витрат) [7].

Так, особа була визнана судом винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 383 КК України, за наступних умов. Підсудний, будучи попередженим про кримінальну відповідальність за ст. 383 КК України, умисно, завідомо неправдиво повідомив прокурора району шляхом подання письмової заяви, яка була зареєстрована у книзі обліку заяв і повідомлень, про тяжкі злочини, вчинені щодо нього працівниками міліції: незаконне заволодіння його майном – мобільним телефоном, спричинення тілесних ушкоджень та перевищення службових повноважень. Через деякий час підсудний звернувся до прокурора району з письмовою заявою про те, що працівники міліції не застосовували до нього фізичного та психологічного насильства, мобільний телефон він загубив, а заяву до прокуратури району написав у зв'язку із образою на працівників міліції. Дії підсудного були кваліфіковані за ч. 2 ст. 383 КК України, тому що він спрямував на адресу прокурора завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, поєднане з обвинуваченням у тяжких злочинах [33, с. 15].

Доказами у кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий та суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (ч. 1 ст. 65 КПК України) [8]. Штучність доказів означає, що докази за кримінальною справою були створені, а не існували в об'єктивній дійсності. Тому процесуальні порушення в закріпленні доказів ставлять під сумнів їх допустимість, але не свідчать про те, що ці докази створені штучно. Тільки тоді, коли відбувається

викривлення фактичних даних (інформації про факти), мова може йти про штучне створення доказів по кримінальній справі.

Відповідно до ст. 384 КК України «Завідомо неправдиве показання» карається злочин із формальним складом, об'єктивна сторона якого полягає в активній поведінці особи, а саме у вчиненні однієї з таких дій :

- а) неправдиві показання свідка чи потерпілого;
- б) неправдивий висновок експерта;
- в) неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна;
- г) неправильний переклад, зроблений перекладачем.

Суспільна небезпека цього злочину полягає в тому, що він посягає на виконання одного з найважливіших завдань конституційного, цивільного, адміністративного чи кримінального судочинства: встановлення істини по справі з метою прийняття обґрунтованого та законного рішення.

Таким чином, викривлення відомостей про фактичні обставини або повідомлення неправдивих відомостей можуть призвести до порушення інтересів правосуддя і винесення незаконного рішення. Злочин за ст. 384 КК України може бути вчинений лише шляхом активної поведінки – дії, бо для його об'єктивної сторони необхідно, щоб свідок, потерпілий у своїх показаннях, експерт у висновку, оцінювач в акті оцінки майна, а також перекладач у перекладі діяли певним чином – повідомляли (відображали, наводили, надавали) неправдиві відомості, які стосуються тих чи інших обставин справи. Невчинення таких дій (неповідомлення, невідображення, ненадання відомостей), тобто невиконання цими особами покладених на них обов'язків(бездіяльність), що проявляється в повному чи частковому замовчуванні фактів та обставин у показаннях, висновку чи перекладі, не може кваліфікуватися за ст. 384 КК України, оскільки є однією з форм відмови від давання показань (висновку, перекладу) і тягне за собою відповідальність за ч. 1 ст. 385 КК України [7].

Обов'язковою умовою відповідальності за ст. 384 КК України є наявність попередження свідка, потерпілого, експерта, оцінювача та

перекладача у встановленому законом процесуальному порядку, (розписка, присяга) при виконанні ними своїх обов'язків, про кримінальну відповідальність за давання неправдивих показань(наприклад, статті 167, 171, 302 КПК України, ст. 50 ЦПК України, статті 65, 141 КАС України), неправдивий висновок (наприклад, статті 196, 295 КПК України, ст. 53 ЦПК України, статті 66, 133 КАС України), неправдивий звіт про оцінку майна(ч. 5 ст. 13 Закону України «Про виконавче провадження» [19]) або неправильний переклад(наприклад, статті 128, 285 КПК України, ст. 55 ЦПК України, статті 68, 125 КАС країни. Відсутність такого попередження і належного процесуального його оформлення виключає відповідальність за ст. 384 КК України [68].

Згідно із ч. 2 ст. 384 КК України караються ті самі дії, якщо вони були поєднані:

- а) або з обвинуваченням у тяжкому(ч. 4 ст.12 КК України), особливо тяжкому (ч. 5 ст.12 КК України) злочині;
- б) або зі штучним створенням доказів обвинувачення чи захисту;
- в) або вчинені з корисливих мотивів [7].

За частиною 1 ст. 385 КК України «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків» карається злочин, об'єктивна сторона якого полягає в бездіяльності, тобто у відмові винного без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. За конструкцією об'єктивної сторони – це злочин із формальним складом і тому визнається закінченим з моменту вчинення хоча б одного із названих діянь. Під відмовою від виконання дій (обов'язків), зазначених у ч. 1 т. 85 КК України, слід розуміти ухилення особи, викликаної як свідок, призначеної експертом або перекладачем, від виконання покладеного на неї процесуального обов'язку давати показання, здійснити експертне дослідження і надати висновок чи зробити переклад за відсутності поважних причин, які перешкоджали б виконанню цього обов'язку.

Відмова від виконання дій (обов'язків), названих у ч. 1 ст. 385 КК країни, може полягати у:

а) відкритій, явно вираженій та категоричній заяві винного (в усній чи письмовій формі) про своє небажання давати показання, проводити експертизу або здійснювати переклад у цілому чи в якійсь частині;

б) неправдивій заяві про відсутність поінформованості за справою або про неможливість здійснити експертизу чи переклад;

в) замовчуванні окремих фактів та обставин у показаннях, експертному висновку чи перекладі.

До злочинів, які посягають на суб'єктну основу інтересів судової влади, належать злочини, передбачені статтями 377, 398, 400, 371, 373, 381, 377, 378, 379, 380 КК України [7].

Злочини цієї групи перешкоджають особам, які здійснюють правосуддя та учасникам судочинства виконувати свої процесуальні функції, реалізовувати свої права та обов'язки. Тому безпека процесуальних суб'єктів розглядається як необхідна умова якісного здійснення судової влади.

Це злочини, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників судочинства.

Розглянемо об'єктивні ознаки деяких зі злочинів, що посягають на суб'єктні інтереси судової влади.

Згідно із ч. 1 ст. 377 та ч. 1 ст. 398 КК України передбачена відповідальність за злочини з формальним складом, об'єктивна сторона яких проявляється в активній поведінці – діях, що полягають у погрозі. Така погроза є усвідомленим, явно вираженим і конкретним проявом у дійсності злочинного наміру винного, який висловлює погрозу у зв'язку з діяльністю потерпілого, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 377 КК України) або з наданням правової допомоги (ст. 398 КК України) [61]. До об'єктивних ознак погрози належать:

а) наявність, тобто вона повинна стати фактом об'єктивної дійсності через поведінку винного;

б) конкретність – погроза має стосуватися певного потерпілого, із числа тих, які названі у ст. 377 чи ст. 398 КК України, та бути зрозумілою.

Зміст вчиненого діяння полягає у погрозі:

- 1) вбивством;
- 2) застосуванням іншого фізичного насильства;
- 3) знищенням чи пошкодженням майна [7].

Для відповідальності достатньо, щоб зміст погрози відповідав хоча одному із зазначених видів. Сукупність злочинів має місце не тільки тоді, коли погроза передуює заподіяння реальній шкоди, а й у ситуаціях, коли погроза висловлювалася і після цього. Так, у судовій практиці розглядалася справа, коли суддею був винесений вирок за кримінальною справою по обвинуваченню винного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК України. Після оголошення вироку суду теща засудженого, знаходячись у коридорі першого поверху будівлі суду, діючи умисно, з метою помститися представнику потерпілих за його діяльність, пов'язану з наданням правової допомоги, нанесла йому удар тупим твердим предметом у голову, чим заподіяла легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Після вчинення зазначених дій теща засудженого висловлювала на адресу представника потерпілих погрози вчинити вбивство та знищити його автомобіль, усвідомлюючи, що ці погрози здатні викликати в нього побоювання за своє життя та реальні підстави для побоювання втілення погрози знищити його майно. Суд вірно кваліфікував дії винної особи за ч. 1 ст. 398 КК України, оскільки нею була здійснена погроза вбивством, знищенням майна щодо представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Окрім того, вчинене було кваліфіковано також і за ч. 2 ст. 398 КК України, оскільки винний умисно заподіяв представнику особи легкі тілесні ушкодження [47, с. 365].

Злочин, передбачений ст. 371 КК України, являє собою небезпечну форму порушення принципу законності і прав громадянина на свободу та особисту недоторканність, а також порушення регламентації процесуальних основ і процедури використання вказаних заходів. Цей принцип включений у якості умови законності практично до всіх процесуальних дій, тому його реалізація відноситься до надзвичайно важливих інтересів судової влади, які підлягають кримінально – правовій охороні.

Об'єктивна сторона злочину полягає у вчиненні особою хоча б одного із кількох альтернативно передбачених у диспозиції частин 1 та 2 цієї статті діянь, а саме незаконного: а) затримання, б) приводу, в) арешту або г) тримання під вартою. Диспозиція кримінально - правової норми, якою встановлено відповідальність за зазначені діяння, є бланкетною, тому для визначення змісту цих діянь та їх незаконність необхідно звертатися до КПК України та інших законів, якими регулюється порядок здійснення відповідних процесуальних дій стосовно підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, свідка, потерпілого. Затримання – це процесуальний захід примусу, який полягає у примусовому і короткочасному (на строк не більше сімдесяти двох годин) позбавленні волі особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у виді позбавлення волі. Підстави, порядок та строк затримання особи регламентовані статтями 106, 106, 115, 149, 165 та 434 КПК України.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 106 КПК України орган дізнання вправі затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише за наявності однієї з таких підстав:

- а) цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
- б) коли очевидці, у тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;

в) коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину [8].

За наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому випадку, коли ця особа намагалася втекти або коли її місце проживання чи перебування не зареєстровано, або коли не встановлено особи підозрюваного(ч. 2 ст. 106 КПК України) [8].

За конструкцією об'єктивної сторони злочин, передбачений частинами 1 та 2 ст. 371 КК України, має формальний склад, тому вважається закінченим з моменту вчинення особою хоча б одного із альтернативи діянь. У той же час слід урахувати, що злочин, який розглядається, також є триваючим. Попри те, що він вважається закінченим з моменту вчинення певного діяння (наприклад, затримання особи), все ж таки він триває в часі і припиняється лише під впливом певних об'єктивних (зокрема, втеча незаконно затриманого з-під варти) чи суб'єктивних (службова особа приймає рішення звільнити незаконно заарештованого з-під варти) обставин. Отже, лише після фактичного припинення діяння починають відраховуватися, наприклад, встановлені законом (ст. 49 КК України) строки давності притягнення до кримінальної відповідальності [7].

Згідно зі ст. 373 КК України «Примушування давати показання» карається злочин із формальним складом, об'єктивна сторона якого вичерпується вчиненням незаконних дій, які є способом примушування особи до давання показань, і з моменту здійснення яких злочин визнається закінченим [8].

Об'єктивна сторона злочину полягає лише в активній поведінці винного – діях, які:

- а) є незаконними;
- б) вчиняються шляхом(способом) примушування;
- в) виконуються у певній обстановці – під час допиту при провадженні дізнання чи досудового слідства;

г) здійснюються для отримання від потерпілої особи певних показань.

Примушування, як спосіб вчинення злочину, припускає здійснення незаконного впливу(тиску) на допитувану особу, внаслідок якого порушуються її права та обмежується свобода волевиявлення. За частиною 1 ст. 373 КК України примушування передбачає лише психічний(психологічний) вплив на свідомість та волю потерпілого (підкуп, шантаж, гіпноз, пред'явлення неправдивих доказів, обіцянка звільнити з-під варти тощо). Найбільш розповсюдженим способом примушування до давання показань є погроза (залякування), що може висловлюватись стосовно:

- а) особи самого допитуваного;
- б) членів його сім'ї або родичів;
- в) майна, що належить потерпілому чи його близьким.

Така погроза полягає у впливі на психіку особи шляхом повідомлення їй інформації, здатної пригнітити (подавити) свободу її волевиявлення передачі певних відомостей, що утворюють зміст показань. При цьому повинні бути об'єктивні чинники (активність прояву погрози, можливість її реалізації тощо), що підтверджують суб'єктивне сприйняття потерпілим даної погрози як реальної (наприклад, погроза погіршенням режиму тримання під вартою).

Однак вчинене не може кваліфікуватися за ч. 1 ст. 373 КК України, якщо злочин вчинювався шляхом погрози фізичним насильством, бо застосування під час допиту психічного і фізичного насильства, як способів примушування до давання показань, належить кваліфікувати не за ч. 1, а за ч. 2 ст. 373 КК України.

Дії, шляхом яких здійснюється примушування, повинні носити протиправний (незаконний) характер. Відповідальність за ст. 373 КК України виключається, якщо для одержання необхідних показань використовуються різні тактичні та психологічні прийоми допиту, які або прямо передбачені законом (наприклад, ознайомлення з нормами закону про наслідки щодо щирого каяття, відшкодування збитку, попередження про відповідальність за відмову від давання або за давання завідомо неправдивих показань), або не

суперечать його приписам (наприклад, створення перебільшеного уявлення у допитуваного щодо поінформованості слідчого).

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 379 КК України «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», полягає у посяганні на життя, під яким розуміють закінчене вбивство або замах на вбивство потерпілого у зв'язку з виконанням ним законної діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя чи наданням правової допомоги. Законною слід визнавати таку діяльність потерпілого, яка відповідає вимогам Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів. Не можна вважати діяльність захисника чи представника особи незаконною тільки через те, що їм не вдалося виконати умови угоди про надання правової допомоги.

Так, судова колегія у кримінальних справах Верховного Суду України цілком обґрунтовано частково задовольнила касаційні скарги засуджених та адвокатів і скасувала вирок судової колегії обласного суду, а справу повернула на нове розслідування у зв'язку з чисельними порушеннями вимог закону при постановленні вказаного вироку. Однією з підстав такого рішення стало й те, що судова колегія обласного суду визнала діяльність адвоката, на життя якого було вчинено посягання, неправомірною, оскільки він, на думку суду, пообіцявши посприяти в пом'якшенні покарання засудженому, одержав від його родичів відповідну винагороду, проте свою обіцянку не виконав. Однак при цьому у справі не містилося достовірних доказів які свідчили б про те, що адвокат вчинив неправомірні дії при укладенні угоди щодо надання правової допомоги і що інша сторона угоди мала якісь претензії до неї [60].

Убивство в даному випадку – це умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, якою може бути лише особа, що входить до кола потерпілих, зазначених у ст. 379 чи ст. 400 КК України. При замаху на вбивство посягання визнається закінченим із моменту вчинення винним діяння, безпосередньо спрямованого на позбавлення життя потерпілого,

незалежно від того, чи визнано такий замах закінченим (ч. 2 ст. 15 КК України) або незакінченим (ч. 3 ст. 5 КК України). При цьому вчинене кваліфікується тільки за ст. 379 (ст. 400) КК України без посилання на ст. 15 КК України. Створення умов для здійснення посягання (підшукування засобів, збрарядь, розробка плану, змова співучасників тощо) кваліфікується як готування до злочину (ч. 1 ст. 14 та ст. 379 КК України або ст. 400 КК України). Погроза вбивством висловлена щодо потерпілого, але не пов'язана із вчиненням конкретних дій, спрямованих на її реалізацію, не може розглядатися ні як готування до злочину, ні як закінчене посягання на життя. За наявності до того підстав це кваліфікується за ч. 1 ст. 377 КК України або ч. 1 ст. 98 КК України [7].

У разі вбивства посягання визнається закінченим із настанням смерті потерпілого. При цьому слід ураховувати, що, якщо у процесі реалізації умислу на позбавлення життя потерпілого винний висловлює щодо нього погрози, завдає йому побої, заподіює тілесні ушкодження, вчинене охоплюється ознаками ст. 379 (ст. 400) КК України і додаткової кваліфікації за ст. 377 чи ст. 398 КК України не потребує [7].

Коли ж посягання на життя потерпілого здійснювалося шляхом застосування катувань(ст. 127 КК України), вчинене також охоплюється ознаками ст. 379 (ст. 400) КК України. Посягання на життя потерпілого може бути вчинено до виконання ним своїх обов'язків (з метою перешкодити їх виконанню), під час безпосереднього їх виконання і після цього(з мотивів помсти). Посягання на життя за ст. 379 (ст. 400) КК України є спеціальним видом умисного вбивства, передбаченого п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України, тому ідеальна сукупність цих злочинів виключається. Проте, якщо посягання на життя вчинене за наявності в діянні інших кваліфікуючих ознак вбивства, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, вчинене слід кваліфікувати не тільки за ст. 379 (ст. 400) КК України, а й за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України [7]

4.2. Суб'єктивні ознаки злочинів , що посягають на функціональні та суб'єктивні інтереси судової влади

Суб'єктивна сторона злочину – це внутрішня сутність злочинного діяння, це ті внутрішні процеси, які відбуваються у психіці осудної особи під час учинення нею передбаченого кримінальним законом суспільно - небезпечного діяння, тобто це група елементів, або ж юридичних фактів, які характеризують внутрішню сторону злочину, тобто психічну діяльність особи, що відображає її ставлення (свідомості й волі) до суспільно - небезпечного діяння, яке вона вчинила, і до його наслідків. Як зазначає В. В. Лунєєв, якщо суб'єкт, об'єкт і об'єктивна сторона злочину є об'єктивною реальністю, яка існує незалежно від свідомості людини, то суб'єктивна сторона є безпосередньо продуктом свідомості, а з цією її сутністю пов'язані всі труднощі її встановлення, розуміння та оцінки [46, с. 130].

У теорії кримінального права суб'єктивна сторона злочинного діяння належить до найскладніших і найважливіших проблем. Особливо великі труднощі виникають тоді, коли у психіці особи, що вчинила суспільно – небезпечне винне діяння, неправильно відображається об'єктивна реальність.

Зміст суб'єктивної сторони злочину характеризують такі юридичні ознаки: вина, мотив і мета вчинення злочину. Почуття, мислення, наміри, воля – це внутрішній, духовний світ людини, її сутність, які утворюють суб'єктивну сторону й мають не однакове значення.

Розглянемо суб'єктивні ознаки злочинів, які посягають на функціональні інтереси судової влади.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 372 КК України, характеризується наявністю прямого умислу. Вказівка закону (ч. 1 ст. 372 КК України) на завідомість означає, що суб'єкт злочину достовірно знає (усвідомлює), що притягує до кримінальної відповідальності невинну особу і бажає діяти таким чином. Мотиви і мета злочину можуть бути різними й на кваліфікацію не впливають. Якщо притягнення невинного до

кримінальної відповідальності було наслідком помилки особи, дії останньої не містять складу злочину, передбаченого ст. 372 КК України, але за наявності відповідних ознак можуть бути кваліфіковані за ст. 367 КК України. Однак, якщо особа добросовісно помилялася відносно винності того, кого вона притягує до кримінальної відповідальності, склад злочину відсутній [7].

Суб'єкт злочину – спеціальний, а саме - слідчий, прокурор чи інша особа, уповноважена законом на притягнення до кримінальної відповідальності певної особи як обвинуваченого по справі (зокрема, працівник органу дізнання). Названі особи підлягають відповідальності лише за притягнення до кримінальної відповідальності завідомо невинного. Тому за інші протиправні дії, які можуть полягати, наприклад, у завідомо незаконній відмові від притягнення до кримінальної відповідальності особи або у завідомо незаконному закритті кримінальної справи, такі особи можуть підлягати відповідальності за наявності інших необхідних умов за ст. 364 КК України. Дії судді, пов'язані з винесенням ним постанови про притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, слід кваліфікувати за ст. 375 КК України [7].

З суб'єктивної сторони злочин характеризується тільки прямим умислом. Про це свідчить передбачена законодавством ознака «за відомість». На думку фахівців, вона виконує у даному складі злочину важливу роль, оскільки допускає добросовісну помилку особи, в чію компетенцію входить притягнення до кримінальної відповідальності. Більшість юристів не погоджуються з думкою С. О. Книженка, який пропонує виключити зі ст. 372 КК України словосполучення «завідомо невинний» на підставі того, що рішення про винність чи невинність приймає тільки суд. Вони вважають, що у даному випадку автор плутає два поняття: юридичне визнання факту винності і внутрішнє переконання суб'єкта розгляду. Останній має законне право на свою позицію у справі, яка ґрунтується на зібраних доказах [39, с. 198].

Завідомість може бути зумовлена різним ступенем достовірності знань, але не нижче того, за порогом якого суб'єкт розгляду міг би обґрунтовано припустити винуватість обвинуваченого (наприклад, коли сукупність доказів недостатня для чіткої відповіді на питання про винуватість чи невинуватість, у обвинуваченого немає алібі, тоді нема ніяких підстав виключати його зі списку підозрюваних). У таких випадках мова може йти про те, що слідчий чи дізнавач притримується однієї з версій, які однаково підтверджуються доказами.

Подібні дії складу злочину не утворюють, щонайменше до тих пір, поки не з'являться достовірні свідчення про невинність особи і підстави для того, щоб припинити справу. Якщо ж мова йде про свідоме неприпинення справи стосовно такої особи, то воно не передбачає кваліфікацію за ст. 372 КК України, тому що умисел сформувався вже після притягнення до кримінальної відповідальності, яка на той момент розцінювалася як законна. Таке діяння слід кваліфікувати як зловживання службовим становищем відповідно до ст. 364 КК України.

Винний може керуватися різними мотивами: особистою неприязню, намаганням якнайшвидше закінчити справу, отримати заохочення від керівництва, вимаганням неправомірної вигоди. В останньому випадку відповідальність має наступити за сукупністю злочинів (ст. 372 і ст. 368 КК України).

Суб'єктами злочину є посадові особи, правомочні проводити досудове слідство: слідчий і дізнавач (незалежно від відомства, в якому він працює). Однак співучасниками можуть бути будь-які особи. Як правило, ними є процесуальні суб'єкти.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 383 КК України, характеризується лише прямим умислом, оскільки вказівка закону на завідомо неправдивий характер повідомлення свідчить про усвідомлення винним того, що спрямовані ним на адресу відповідних органів чи службових осіб відомості не відповідають дійсності. Помилкова думка особи про правдивість відомостей

виключає відповідальність за ст. 383 КК України. Суб'єкт злочину – загальний: будь-яка фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку.

За ст. 384 КК України суб'єктивна сторона злочину – прямий умисел, оскільки особа діє завідомо, тобто усвідомлює (достовірно знає), що її показання, висновок, акт про оцінку майна чи переклад є неправдивими. Мотиви та мета можуть бути різними і на кваліфікацію злочину не впливають, за винятком ч. 2 ст. 384 КК України, де однією з кваліфікуючих ознак виступають корисливі мотиви. Якщо дії, зазначені у ст. 84 КК України, вчинюються з метою приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину, раніше вчиненого членом сім'ї, близьким родичем або самою особою, яка дає неправдиві показання (висновок, звіт, переклад), вчинене на підставі ч. 2 ст. 85 КК України не містить ознак складу злочину, передбаченого ст. 384 КК України. При здійсненні цих самих дій з метою приховування тяжкого або особливо тяжкого злочину, вчиненого іншою особою, діяння кваліфікується лише за ст. 384 КК України. У разі вчинення названих дій особою під примушуванням, відповідальність за яке передбачена у статтях 373 або 386 КК України, діяння може кваліфікуватися за ст. 384 КК України лише за умови відсутності підстав для застосування статей 39-41 КК України [20].

Суб'єкт злочину – спеціальний: свідок, потерпілий, експерт, оцінювач, перекладач, які попереджені про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання, висновок, переклад чи звіт про оцінку майна.

Відповідно до ст. 384 КК України не можуть нести відповідальність:

а) підозрюваний, обвинувачений, підсудний, спеціаліст, цивільний позивач та відповідач;

б) особи, які давали завідомо неправдиві показання (висновок, переклад, звіт) із такої справи, за якою вони надалі притягнуті до кримінальної відповідальності як обвинувачені;

в) співучасники одного злочину за давання завідомо неправдивих показань щодо інших співучасників, навіть якщо кримінальна справа щодо кожного з них розслідувалася та розглядалася в окремому провадженні.

Виходячи зі ст. 385 КК України, суб'єктивна сторона злочину – лише прямий умисел, оскільки особа свідомо ухиляється від виконання обов'язків свідка, експерта чи перекладача, не маючи для цього ніяких підстав. Мотиви та мета можуть бути різними і на кваліфікацію злочину не впливають.

Якщо діяння, названі в ч. 1 ст. 385 КК України, вчиняються з метою приховування злочину, раніше вчиненого членом сім'ї, близьким родичем або самою особою, яка відмовляється надати показання (висновок, переклад), вчинене на підставі ч. 2 ст. 385 та ч. 2 ст. 396 КК України не містить ознак складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 385 КК України. Якщо така відмова здійснюється з метою приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину, вчиненого іншою особою, скоєне слід кваліфікувати лише за ч. 1 ст. 385 КК України, бо приховування злочину за ч. 1 ст. 396 КК України може бути наслідком лише активних дій [7].

Суб'єкт злочину – спеціальний (свідок, експерт чи перекладач, які у встановленому законом порядку попереджені про відповідальність за ухилення (відмову) від виконання покладених на них обов'язків). Потерпілий, спеціаліст, підозрюваний, обвинувачений, підсудний, цивільний позивач та відповідач за відмову від давання показань кримінальної відповідальності не несуть.

Розглянемо суб'єктивні ознаки злочинів, які посягають на суб'єктні інтереси судової влади.

Кудрявцев В. В., проаналізувавши національне та зарубіжне законодавство, вважає, що визначення суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 379 КК України, дуже складне. Зумовлено це такими обставинами: природою двооб'єктного насильницького злочину, особливостями форм, видів і змісту вини, єдністю ознак двох злочинів – проти

правосуддя та проти особи, обов'язковістю настання двох різнозначних злочинних наслідків, зумовлених цілями й метою злочину[44,с. 65].

Злочин, передбачений ст. 379 ККУ, одночасно посягає на два основні безпосередні об'єкти, а це зумовлює необхідність дослідження форми вини суб'єкта.

Чинне кримінальне законодавство передбачає дві форми вини – умисел (ст. 24 КК України) та необережність (ст. 25 КК України). Ці поняття лише в загальних рисах характеризують ставлення особи до вчинення нею діяння та його наслідків.

У кримінальному законодавстві європейських країн (Франції, Іспанії, ФРН та інших), на відміну від українського, немає загального визначення поняття вини. Доктрина європейського кримінального права визнає вину «загальну» та «спеціальну». Загальну вину розуміють як усвідомлення суб'єктом учиненого акту як злочинного. Спеціальна вина передбачена нормами Особливої частини КК України і проявляється у формі умислу, або необережності суб'єкта [38, с. 135].

Отже, вина особи – це не тільки обов'язкова суб'єктивна ознака, але й важлива категорія права, зміст якої визначають характер і тяжкість злочинного діяння з тим, щоб кожен, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний (стаття 2 КПК) [8].

Особа, посягаючи на життя судді, народного засідателя чи присяжного, або їхніх близьких родичів у зв'язку їхньою діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, бажає настання основного або проміжного результату (наслідку). Кудрявцев В. В. вважає, що заподіяння шкоди інтересам правосуддя як наслідку вона може і не прагнути, але свідомо припускати його настання [44, с. 65].

Одним із спонукальних мотивів суб'єктів даного злочину називають невдоволення суб'єкта злочину діяльністю потерпілого, проте, Кудрявцев В. В. вважає, що для такого висновку немає підстав. На його думку, такий підхід

сприяє переведенню злочину проти правосуддя до категорії злочинів проти особи, вчинених на ґрунті особистих неприязних стосунків [44, с. 65].

Як слушно зазначає О. І. Залізко, в одному і тому ж злочинному акті можуть бути не один, а кілька мотивів, які стосуються як вчинюваної дії, так і її наслідків, підпорядкованих меті злочину. А тому мета, як і мотив, можуть бути лише в органічній єдності з виною суб'єкта злочину [34, с. 237].

У юридичній літературі існує думка, що у злочинних посяганнях, зокрема, на діяльність судді, мета може бути проміжною чи кінцевою. Кудрявцев В. В. не погоджується з таким твердженням через його неточність, а також тому, що він вбачає підміну поняття «ціль» поняттям «мета» [44, с. 65].

Щодо цілі даного злочину, то на його погляд, її слід розуміти як усвідомлене прагнення суб'єкта злочину вчинити конкретні дії – вбити певну особу.

Мета завжди опосередкована мотивом, так само, як мотив опосередкований метою.

На підставі викладеного Кудрявцев В. В. робить висновок, що суб'єктивна сторона даного злочину характеризується низкою ознак:

1) Умисна форма вини щодо посягання на інтереси правосуддя та на життя осіб, які є носіями судової влади, або їхніх близьких злочинів у зв'язку зі здійснення правосуддя;

2) Психічне ставлення суб'єкта злочину щодо посягання на інтереси правосуддя може характеризуватись лише прямим умислом, специфічними мотивами, цілями й метою припинити або перешкодити діяльності осіб, які здійснюють правосуддя, і тим завдати шкоди правосуддю;

3) Щодо посягання на життя осіб – носіїв судової влади, то суб'єктивна сторона може характеризуватись як прямим так і непрямим умислом;

4) Психічне ставлення суб'єкта цього злочину щодо посягання на життя близьких родичів осіб, які здійснюють правосуддя, може характеризуватись умисною формою вини як із прямим, так і з непрямим умислом.

Кудрявцев В. В. вважає, що наведені обставини мають бути покладені в основу законодавчого уточнення ознак суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 379 КК України, зокрема, шляхом визначення мети посягання в диспозиції статті [44, с. 65].

Суб'єктивна сторона злочину за ч. 1 ст. 377 КК України ч. 1 ст. 398 КК України полягає лише у прямому умислі, а згідно з диспозиціями частин 2 та 3 ст. 377 КК України (частин 2 та 3 ст. 398 КК України) умисел може бути як прямим, так і непрямим. При цьому слід враховувати, що до змісту вини має обов'язково входити усвідомлення винним того, що він:

а) застосовує психічне чи фізичне насильство щодо судді, народного засідателя, присяжного, захисника чи представника особи або їх близьких родичів;

б) вчиняє злочин у зв'язку з діяльністю цих осіб щодо здійснення правосуддя чи надання правової допомоги.

Таким чином, якщо умисел винного був спрямований на застосування насильства щодо потерпілого, але внаслідок припущеної помилки злочин фактично вчиняється щодо особи, яка не належить до числа потерпілих (так звана "помилка в об'єкті"), вчинене слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 КК України та за відповідною частиною ст. 377 КК України (ст. 398 КК України). Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 377 КК України (ч. 1 ст. 398 КК України), є мета – залякати потерпілого.

Суб'єкт злочину:

- щодо погрози (ч. 1 ст. 377 КК України, ч. 1 ст. 398 КК України), побоїв (ч. 2 ст. 377 КК України), легких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 377 КК України, ч. 2 ст. 398 КК України) – загальний: особа 16-річного віку;

- щодо тілесних ушкоджень середньої тяжкості (ч. 2 ст. 377 КК України, ч. 2 ст. 398 КК України) та тяжких (ч. 3 ст. 377 КК України, ч. 3 ст. 398 КК України) – особа 14-річного віку.

У випадку, коли застосування психічного чи фізичного насильства мало місце при перевищенні службовою особою своїх службових повноважень, вчинене слід кваліфікувати ще й за частинами 2 або 3 ст. 365 КК України.

Так, співробітникам міліції було пред'явлено обвинувачення за ч. 2 ст. 365, ч. 2 ст. 397, ч. 2 ст. 398 КК України у зв'язку з наступним: знаходячись у приміщенні товариства з обмеженою відповідальністю і перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, достовірно знаючи, що А. є адвокатом і прибув туди для виконання своїх професійних обов'язків у зв'язку з діями працівників міліції відносно Т. – голови цього товариства, грубо порушили професійні права адвоката і гарантії адвокатської діяльності. Усі три працівники міліції не допустили адвоката до його клієнта Т., відштовхнули адвоката, висловлюючи нецензурні слова та перешкоджаючи йому здійснити правомірну діяльність з надання правової допомоги. Названими особами адвокату А.С. були заподіяні легкі тілесні ушкодження під час спроб витягти його за межі приміщення ТВ [59, с. 700].

Із суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 371 КК України, характеризується прямим умислом винного, за якого він завідомо (тобто достовірно) усвідомлює факт незаконного затримання, приводу, арешту або тримання потерпілого під вартою і бажає вчинити ці дії. Мотив і мета злочину за ч. 1 або ч. 2 ст. 371 КК України значення для кваліфікації не мають. За відсутності прямого умислу дії винного за наявності відповідних ознак можуть бути кваліфіковані за ст. 367 КК України.

Суб'єкт злочину – спеціальний. Ним є лише службова особа органів дізнання, слідчий, прокурор, а у випадку незаконного тримання під вартою – і керівник установи, де тримався під вартою потерпілий. Дії судді, який шляхом постановлення відповідного судового акта здійснює незаконні затримання, привід, арешт або тримання особи під вартою, слід кваліфікувати за ст. 375 КК України, а за наявності ознак, передбачених ч. 3 ст. 371 КК України, – за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 375 та ч. 3 ст. 371 КК України.

Частина 3 ст. 371 КК України встановлює кримінальну відповідальність за дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони:

а) спричинили тяжкі наслідки або б) були вчинені з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах.

Відповідно до ст. 373 КК України суб'єктивна сторона злочину характеризується тільки прямим умислом і спеціальною метою примусити і в такий спосіб отримати від допитуваної особи потрібні винному показання. Мотиви примушування для кваліфікації значення не мають. Суб'єкт злочину спеціальний: особа, яка за законом має право здійснювати дізнання чи досудове слідство або тимчасово призначена в установленому законом порядку повноважною особою виконувати ці функції. Якщо примушування до давання показань є результатом виконання наказу (розпорядження), дії особи слід оцінювати з урахуванням вимог ст. 41 КК України.

Якщо примушування до давання показань здійснюється суддею під час допиту в судовому засіданні, його дії слід кваліфікувати за ст. 365 КК України, а у разі здійснення з метою створення умов для постановлення неправосудного судового акта вчинене слід кваліфікувати за сукупністю ст. 365 та статей 14 і 375 КК України.

4.3. Проблеми законодавчої регламентації та кваліфікації злочинів, що посягають на функціональні та суб'єктні інтереси судової влади

Складовою частиною інтересів судової влади, які охороняє норма ст. 383 КК України, є принцип законності, який реалізується під час порушення кримінальної справи, а також у процесі доказування.

Неправдиве повідомлення завжди визнавалось небезпечним злочином, тому законодавець приділяє велику увагу у боротьбі з ним. У юридичній літературі триває дискусія навколо норм цієї статті. Зокрема, вказується, що завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину не можна відносити

до злочинів, які посягають на інтереси судової влади по забезпеченню прав людини і громадянина. Скоєння цього діяння не передбачає обов'язкову вказівку на певну особу. Більшість фахівців не погоджуються з думкою С. С. Мірошніченка, що завідомо неправдиве повідомлення про злочин означає неправдиве звинувачення певної особи у скоєнні того чи іншого злочину. Дане діяння передбачає неправдиве повідомлення про факт здійснення суспільно небезпечного діяння, яке заборонене кримінальним законом під загрозою покарання. Тому, очевидно, мають рацію ті автори, які відзначають, що зовсім не потрібно, щоб у цьому повідомленні була вказівка на певну особу. В даному випадку мова повинна йти про факультативний додатковий об'єкт завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину [52, с. 237].

Звичайно, у випадку, якщо лжедонощик вказує на конкретну особу, то небезпека такого діяння підвищується. Винний може надавати повністю видумані свідчення про подію злочину чи неправдиво вказувати на конкретну особу як на ніби – то учасника (виконавця, організатора, пособника тощо) злочину, який був реально скоєний, звинувачувати особу у скоєнні більш тяжкого злочину, ніж той, який вона скоїла тощо. У зв'язку з цим багато науковців не погоджуються з думкою В. В. Мульченка, який пропонує наступне визначення ст. 383: «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення неіснуючого злочину» КК України. На погляд багатьох фахівців таке уточнення зайве. По – перше, саме словосполучення «завідомо неправдиве повідомлення» свідчить про те, що повідомляється про видумані факти, по – друге, неправдивість даних, які повідомляються, може стосуватись і окремих обставин вчинення злочину (форма вини, знаряддя злочину тощо), або ознак особи, яка вчинила цей злочин, тобто повідомлені дані можуть лиш частково не відповідати дійсності [54, с. 490].

Стосовно адресатів неправдивого повідомлення в літературі думки також розходяться. Найбільш поширеною є позиція про те, що ними можуть бути органи, які мають повноваження приймати рішення про порушення кримінальної справи. Так, О. І. Залізко вважає, що завідомо неправдиве

повідомлення про вчинення злочину є закінченим з моменту отримання інформації про вчинений злочин чи про особу, яка його вчинила, органом, який має право приймати подібне рішення [34, с. 150].

Виникає питання, як розцінювати завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, прислане поштою, зроблене по телефону, у пресі, або анонімно. Більшість фахівців погоджуються, що такі повідомлення не є завідомо неправдивими повідомленнями. Відповідно до закону анонімна заява про злочин не може служити приводом для порушення кримінальної справи.

Як уже зазначалось, суспільна небезпека завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину полягає не тільки в тому, що правоохоронні органи відволікаються від своєї безпосередньої роботи, але і в тому, що цей злочин може потягнути за собою низку серйозних негативних наслідків, у тому числі – незаконне притягнення до кримінальної відповідальності, взяття під варту, засудження особи, застосування до неї строгої міри покарання. Однак, все це не враховано нормою даної статті і є несправедливим. Тому фахівці вважають, що доцільно посилити відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про скоєння злочину, який потягнув за собою тяжкі наслідки.

Окрім того, у ст. 383 не передбачено механізм стимулювання добровільного і своєчасного попередження таких наслідків самою винною особою. Особі, яка зробила завідомо неправдиве повідомлення в будь – якому випадку вигідно мовчати, оскільки інакше їй самій загрожує відповідальність. Тому ця особа не зацікавлена у розкритті правди. Але це не в інтересах судової влади, оскільки набагато важливіше попередити необґрунтоване засудження, ніж засудити особу за завідомо неправдиве повідомлення. Тому багато юристів переконані, що потрібно регламентувати особливу підставу для звільнення від кримінальної відповідальності у випадку добровільної заяви про неправдивість повідомлення, якщо воно не спричинило притягнення невинної особи до кримінальної відповідальності чи настання інших тяжких наслідків.

Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 385 КК України, полягає

в тому, що в розпорядження органів правосуддя не надходить необхідна інформація, на основі якої повинні бути встановлені обставини, які складають предмет доказування. В результаті цього підвищується ймовірність винесення незаконних і необґрунтованих процесуальних рішень, спричинення шкоди правам та інтересам особи і настання інших негативних наслідків злочинів, які посягають на суспільні відносини. Таким чином, інтерес судової влади, який охороняє норма даної статті – це дотримання процесуальних гарантій надходження доказової інформації органам досудового слідства і суду, а також забезпечення свободи оцінки доказів судом, прокурором, слідчим, дізнавачем.

У науковій літературі точиться дискусія щодо питання про можливість декриміналізації відмови від давання показань. Зокрема, Л. В. Лобанова аргументує цю точку зору по – перше тим, що даний вид бездіяльності, як правило, не спричиняє суттєвої шкоди інтересам правосуддя; по-друге, тим, що держава ще не створила систему заходів, які б гарантували безпеку свідків та інших суб'єктів процесу; по – третє, тим, що норма про відмову від надання показань на практиці майже не використовується; по-четверте, тим, що відповідальність за це діяння не передбачене в законодавстві низки країн – Австрії, Італії, Швейцарії [51, с. 107].

На думку багатьох фахівців необґрунтованим є притягнення свідка до кримінальної відповідальності за відмову від давання показань у цивільному процесі, оскільки за ступенем суспільної небезпеки це діяння не досягає рівня злочину. Хоча ст. 385 КК України не виключає притягнення свідка до кримінальної відповідальності, тим не менш, як вважають науковці, подібні діяння повинні тягнути за собою адміністративну відповідальність. На їхнє переконання, потрібно частково декриміналізувати склад відмови свідка від давання показань. Як показують результати багатьох досліджень, дуже часто така поведінка свідка зумовлена здійсненням тиску на свідка зі сторони обвинуваченого, його родичів та знайомих. При цьому засобів захисту від подібного впливу законодавством практично не передбачено.

Існує думка, що сферою застосування ст. 373 КК України є процесуальні

відносини, які виникають у ході проведення не тільки допиту, але й очної ставки, впізнання, перевірки показів на місці слідчого експерименту, які є похідними від допиту. Чимало експертів вважають цей список неповним. Адже слідчий також має право бути присутнім під час проведення судової експертизи і отримувати пояснення експерта з приводу дій, які той проводить. Чимало спеціалістів притримуються думки, що примушування до дачі таких пояснень також повинно кваліфікуватись за ст. 373 КК України. Слідчий також може притягнути до участі у будь-якій слідчій дії спеціаліста, що також передбачає отримання від нього показів. Таким чином, даний злочин може бути скоєний в рамках практично будь-якої процесуальної дії.

Разом з тим триває дискусія, чи можна вважати показами дані, отримані до порушення кримінальної справи, у тому числі в ході проведення перевірки заяви про злочин чи проведення оперативно – розшукових дій. Більшість фахівців вважають, що у контексті даної статті такі відомості не можна вважати показами з формальної точки зору, оскільки вони отримані неналежним суб'єктом від осіб, які не мають відповідного процесуального статусу. Примушування давати такі покази повинно кваліфікуватись як перевищення посадових повноважень [34, с. 345].

У літературі розгорнулася полеміка з приводу можливості і законності застосування так званого «слідчого гіпнозу» у ході допиту. Так, чимало спеціалістів виступають за широке використання у ході розслідування методів гіпнопродукції пам'яті, тобто відновлення у пам'яті людини, яка знаходиться у стані гіпнозу, подій, які вона раніше пережила. Аргументи про те, що у стані гіпнозу знижується психологічний захист, пригнічується воля і, відповідно, порушуються права людини, автори відкидають. Вони, зокрема, посилаються на зарубіжний досвід та результати анкетування оперативних співробітників. Окрім того, вважається, що права допитуваного не будуть порушені, якщо перед застосуванням гіпнозу він сам дасть згоду.

Однак більшість науковців вважають, що така аргументація не витримує критики. Вони, посилаючись на дослідження психологів, відмічають, що гіпноз

– це не що інше, ніж спосіб підпорядкування своїй владі, своєму впливу через навіювання. Цей вплив можна поставити в один ряд з впливом фізичних факторів. Він характеризується повною відсутністю у людини, яка піддається гіпнозу, орієнтування в навколишньому середовищі і постгіпнотичною амнезією. Повністю підвладна гіпнотизеру людина знаходиться у стані безпам'ятства і не має можливості усвідомити дії, які здійснюються стосовно неї, належним чином їх оцінити, перешкодити їм, чи оскаржити. Такий слідчий гіпноз, незважаючи на «підписку про згоду», є порушенням конституційних прав людини на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, на імунітет від самозвинувачення. Саме через вказані причини застосування гіпнозу у ході допиту слід віднести до незаконних дій, які примушують особу давати покази [63, с. 45].

Багато спеціалістів звертають увагу на проблемні моменти чинної редакції ст. 379 КК України. Злочин, передбачений даною статтею, може спричинити найтяжчі та незворотні наслідки – позбавити життя людини. Життя людини, як природне і невід'ємне її право повинно захищатися найбільш повно і суворо. Особливо, коли потерпілим є особа, яка виконує публічні функції носія судової влади. В той же час покарання, передбачене санкцією ст. 379 КК України у виді позбавлення волі є меншим аналогічного виду покарання, передбаченого санкцією ч. 2 ст. 115 КК України, а тому, на думку В. В. Кудрявцева, не є адекватним при скоєнні особливо тяжкого злочину і не відповідає європейським стандартам кримінально - правової охорони життя носіїв судової влади та їх сімей. Тому багато фахівців переконані, що санкцію ст. 379 КК слід удосконалити, встановивши нижню межу покарання у виді позбавлення волі з 10 до 15 років [44, с. 65].

Сукупністю злочинів, як відомо, визнається вчинення особою двох або більшої кількості злочинів, передбачених різними статтями чи різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено (ч. 1 ст. 33 КК України) [7].

В. В. Кудрявцев, дослідивши чинне кримінальне законодавство, схиляється до думки, що кваліфікувати злочин, передбачений ст. 379 КК України, за сукупністю з іншими злочинами можливо лише при реальній сукупності [44, с. 15].

Науковці вважають, що у випадках, коли під час заподіяння судді, народному засідателю чи присяжному у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, або їхнім близьким родичам побоїв, легких, середньої тяжкості (ч. 2 ст. 377 КК України) чи тяжких тілесних ушкоджень (ч. 3 ст. 377 КК України) висловлюється ще й погроза знищенням або пошкодженням майна тих самих потерпілих, учинене утворює ідеальну сукупність злочинів, передбачених ч. 1 і ч. 2 чи ч. 3 ст. 377 КК України.

Невдоволення діяльністю потерпілого, пов'язаною з відправленням правосуддя, може бути передумовою вчинення винним у різний час діянь, що містять ознаки злочинів, передбачених відразу декількома (різними) частинами ст. 377 КК України. У такому разі вчинене містить ознаки реальної сукупності злочинів, які кваліфікуються за відповідними частинами однієї й тієї самої статті – 377 КК України.

Так, у судовій практиці мала місце справа, за якою суддя районного суду, розглянувши матеріали адміністративної справи, виніс ухвалу про повернення позивачеві позовної заяви й роз'яснив заявнику, що для вирішення даного спору потрібно звернутися до суду за місцем його проживання. Ця особа, знаходячись у приміщенні суду, висловила своє незадоволення з приводу винесення зазначеної ухвали, при цьому погрожувала судді вбивством за прийняте рішення.

Через декілька днів у службовому кабінеті того самого судді зазначена особа почала вимагати в останнього супровідний лист, яким справа направлена до апеляційного суду. Суддя відмовив у наданні цього листа, посилаючись на існуючий порядок направлення скарг до апеляційної інстанції. Після чого між вказаною особою і суддею виник конфлікт, що супроводжувався погрозами на адресу судді. З метою розв'язання конфлікту й видворення зазначеної особи зі

службового кабінету працівники суду викликали працівника поліції. Відмовившись підкоритися вимогам міліціонера залишити кабінет, злочинець взяв ножиці, що знаходились у кабінеті на столі секретаря, і, розмахуючи ними, наніс судді дві подряпини в районі лівого плеча, які було віднесено до легких тілесних ушкоджень.

Вироком суду вказану особу визнано винною у вчиненні (крім іншого) злочинів, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 377 КК України [7]. Учинене кваліфікується за ч. 1 ст. 377 КК України незалежно від того, як сприймалася погроза потерпілим і чи мав сам винний намір і можливість її виконати. Ось чому визнання діяння злочином не залежить від того, чи вплинула погроза на діяльність судді, народного засідателя або присяжного.

Понад те, як вважають чимало юристів, на відміну від ст. 129 КК, для кваліфікації дій за ч. 1 ст. 377 КК України наявність реальних підстав побоюватися реалізації погрози не є обов'язковою. Цей злочин визнається закінченим з моменту доведення погрози до відома потерпілого незалежно від того, чи вплинула вона на діяльність судді, народного засідателя чи присяжного, пов'язаної з відправленням правосуддя, і чи були дійсно підстави побоюватися реалізації такої погрози.

На практиці інколи погроза висловлюється відразу стосовно декількох осіб. У таких випадках необхідно чітко встановити коло осіб, на адресу яких вона була спрямована, бо від цього залежить правильна кваліфікація вчиненого.

Так, за однією зі справ особа була визнана судом винною у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 345 і ч. 1 ст. 377 КК України за наступних умов. Підсудний, перебуваючи під конвоем у залі судових засідань під час проведення судового слідства по справі, з метою перешкодити здійсненню правосуддя і психологічно вплинути на суддю й помічника прокурора, який підтримував обвинувачення, дістав попередньо заготовлений уламок леза бритви, яким спочатку умисно спричинив собі тілесні ушкодження у вигляді порізів живота. Після цього, утримуваний на підлозі працівниками поліції, він продовжував перешкоджати правосуддю: почав уголос висловлювати на адресу

судді й помічника прокурора неодноразові погрози вчинити й над ними таке саме фізичне насильство, а також висловив на їхню адресу погрози фізичним насильством в разі продовження ними виконання службових обов'язків. Ці погрози вчинити фізичне насильство в залі суду мали усвідомлений, ясно виражений і конкретний прояв, як і конкретний намір їх реалізувати у зв'язку з діяльністю судді щодо відправлення правосуддя і помічника прокурора як державного обвинувача, який виконує службові обов'язки. Тому погроза стосовно судді була правильно кваліфікована за ч. 1 ст. 377 КК, а щодо помічника прокурора – за ч. 1 ст. 345 КК України [65, с. 285].

У разі, якщо судді, народному засідателю чи присяжному у зв'язку з діяльністю з відправлення правосуддя або їхнім близьким родичам були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили смерть, учинене, як зазначено в абз. 3 п. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р., № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки», виходить за межі складу цього злочину, бо спричинення смерті з необережності не охоплюється ознаками ч. 3 ст. 377 КК, а зміст санкцій ч. 2 ст. 121 і ч. 3 ст. 377 КК до уваги тут не береться. Ось чому вчинене в таких випадках слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 121 і ч. 3 ст. 377 КК [61].

Іноді погрози висловлюються в невизначеній формі, наприклад: «я ще з тобою розрахуюсь», «ми ще зустрінемося на вузькій дорозі» тощо. У таких випадках, на нашу думку, для правильного тлумачення й оцінки змісту подібних висловлювань потрібно враховувати всю сукупність чинників, пов'язаних з ними.

Так, необхідно брати до уваги:

- а) обстановку, місце й час, за яких ця погроза звучала;
- б) характер знарядь, які демонструвалися особою при висловлюванні погрози;
- в) дані про особу, яка вдалася до неї, її попередню поведінку;

г) чи погрожував винний раніше вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна та ін.

Якщо при такому комплексному аналізі й належній оцінці невизначеність форми погрози буде свідчити про зовнішню її завуальованість, але при цьому очевидними будуть її характер, спрямованість і зміст, то за наявності зв'язку з діяльністю потерпілого, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, таку погрозу належить також кваліфікувати за ч. 1 ст. 377 КК України.

Психічний вплив при погрозі за ч. 1 ст. 377 КК України є своєрідним психічним примусом, тому що для винного важливо не стільки викликати в потерпілого почуття страху, побоювання, тривоги, невпевненості, скільки примусити його змінити поведінку, пов'язану зі здійсненням правосуддя, у напрямку, бажаному для винного.

Отже, існують в такому разі усі підстави вважати, що злочин, передбачений цією статтею, виступає певним різновидом (спеціальним видом) втручання в діяльність судових органів. У таких ситуаціях статті 376 і 377 КК України співвідносяться між собою як загальна і спеціальна норми, а при кваліфікації, на переконання більшості спеціалістів, перевага повинна надаватися останній і діяння винного повністю має охоплюватися ознаками ст. 377 КК України.

Якщо під впливом такої погрози суддя, народний засідатель чи присяжний постановляють неправосудне судове рішення, їх дії можуть бути кваліфіковані за ст. 375 КК України, а вчинення цього злочину за наявності погрози при призначенні покарання може бути враховано судом лише як обставина, що його пом'якшує (п. 6 ч. 1 ст. 66 КК України). Якщо ж така погроза створювала стан крайньої необхідності, винний у постановленні неправосудного рішення під її впливом не підлягає відповідальності на підставі ст. 39 КК України.

Висновки до Розділу 4

1. Об'єктивними ознаками злочинів, що посягають на функціональні інтереси судової влади є перешкоджання якісному здійсненню певної процесуальної функції, процедури чи слідчої дії (допиту, експертизи тощо), що може проявлятися у: 1) притягненні завідомо невинного до кримінальної відповідальності; 2) завідомо неправдивому повідомленні про вчинення злочину; 3) завідомо неправдивому показанні; 4) відмові свідка від давання показань або відмові експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків; 5) перешкоджанні з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушуванні їх до відмови від давання показань чи висновку; 6) втручанні в діяльність захисника чи представника особи.

Об'єктивними ознаками злочинів, що посягають на суб'єктні інтереси судової влади, є перешкоджання особам, які здійснюють правосуддя, та учасникам судочинства виконувати свої процесуальні функції, реалізовувати свої права та обов'язки. Таке перешкоджання може проявлятися у (в): 1) погрозі або насильстві, посяганні на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя; 2) погрозі або насильстві, посяганні на життя захисника чи представника особи у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; 3) завідомо незаконних затриманні, приводі, домашньому арешті або триманні під вартою; 4) примушуванні давати показання; 5) розголошенні відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист; 6) умисному знищенні або пошкодженні майна судді, народного засідателя чи присяжного; 7) умисному знищенні або пошкодженні майна захисника чи представника особи; 8) невжитті заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист.

2. Суб'єктивні ознаки злочинів, що посягають на функціональні інтереси судової влади, характеризується наявністю прямого умислу Суб'єкти цих злочинів – або загальні, або спеціальні (слідчий, дізнавач, прокурор, свідок, потерпілий, експерт, оцінювач, перекладач, тощо).

Суб'єктивна сторона злочинів, що посягають на суб'єктні інтереси судової влади, характеризується наступними ознаками: 1) умисна форма вини щодо посягання на інтереси правосуддя та на життя осіб, які є носіями судової влади, або їхніх близьких злочинів у зв'язку зі здійсненні правосуддя; 2) ставлення суб'єкта злочину щодо посягання на інтереси правосуддя може характеризуватись лише прямим умислом, специфічними мотивами, цілями й метою припинити або перешкодити діяльності осіб, які здійснюють правосуддя, і тим завдати шкоди правосуддю; 3) суб'єктивна сторона може характеризуватись як прямим так і непрямим умислом; 4) психічне ставлення суб'єкта цього злочину щодо посягання на життя близьких родичів осіб, які здійснюють правосуддя, може характеризуватись умисною формою вини як із прямим, так і з непрямим умислом.

Суб'єктами злочинів, які посягають на суб'єктні інтереси судової влади є: 1) загальні (осудні особи, які досягли 16-річного або 14-річного віку); 2) спеціальні (службові особи).

3. Необхідно посили відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про скоєння злочину, який потягнув за собою тяжкі наслідки, а також регламентувати особливу підставу для звільнення від кримінальної відповідальності у випадку добровільної заяви про неправдивість повідомлення, якщо воно не спричинило притягнення невинної особи до кримінальної відповідальності чи настання інших тяжких наслідків.

4. Потрібно частково декриміналізувати склад відмови свідка від давання показань, оскільки дуже часто така поведінка свідка зумовлена здійсненням тиску на свідка зі сторони обвинуваченого, його родичів та знайомих. При цьому засобів захисту від подібного впливу законодавством практично не передбачено.

5. Покарання, передбачене санкцією ст. 379 КК України у виді позбавлення волі є меншим аналогічного виду покарання, передбаченого санкцією ч. 2 ст. 115 КК України, а тому не є адекватним при скоєнні особливо тяжкого злочину і не відповідає європейським стандартам кримінально -

правової охорони життя носіїв судової влади та їх сімей. Тому багато фахівців переконані, що санкцію ст. 379 КК України слід удосконалити, встановивши нижню межу покарання у виді позбавлення волі з 10 до 15 років.

6. Невдоволення діяльністю потерпілого, пов'язаною з відправленням правосуддя, може бути передумовою вчинення винним у різний час діянь, що містять ознаки злочинів, передбачених відразу декількома (різними) частинами ст. 377 КК України. У такому разі вчинене містить ознаки реальної сукупності злочинів, які кваліфікуються за відповідними частинами однієї й тієї самої статті – 377 КК України.

ВИСНОВКИ

Отримані у процесі магістерського дослідження результати дозволяють сформулювати наступні висновки:

1. Категорія «інтереси судової влади» дає можливість:

а) формувати системну основу об'єкта кримінально-правової охорони, оскільки вони з одного боку взаємопов'язані і взаємозумовлені, а з іншого - охоплюють реалізацію всіх стадій судочинства та виконання судових рішень;

б) відобразити при моделюванні об'єкта охорони не розрізнені прояви організації та функціонування судової влади, а комплекс суспільних відносин, що складаються з приводу реалізації судової влади, структурувати об'єкт кримінально-правової охорони;

в) здійснити науково-практичне обґрунтування криміналізації відповідних посягань;

г) визначити однакові критерії систематизації кримінально-правових норм, що дозволяють класифікувати їх в межах розділу XVIII Особливої частини КК України;

д) забезпечити комплексний характер охорони об'єкта в межах розділу XVIII Особливої частини КК України, системно реагувати як на існуючі, так і на кримінальні загрози, що знову виникають, і, які стосуються певної основи таких інтересів;

е) характеризувати стан захищеності об'єкта, що охороняється від зазіхань як «ззовні», так і «зсередини», відповідність реалізації судової влади нормативним вимогам і суспільним ідеалам (очікуванням);

ж) зняти протиріччя між кримінальним правом та іншими галузями, оскільки дане поняття характеризує не тільки безпосередній процес реалізації судової влади, але також попередні і подальші за судовим рішенням стадії;

з) поширити кримінально-правову охорону на всі види судочинства (в тому числі на господарське, адміністративне, конституційне), а також інші види судової діяльності (наприклад, судовий контроль);

і) теоретично обґрунтовано використовувати потенціал кримінального права для забезпечення діяльності правоохоронних органів і органів, які виконують судові рішення;

к) розглядати об'єкт кримінально-правової охорони в межах розділу XVIII Особливої частини КК України в аксіологічному аспекті.

2. Створення та вдосконалення системи кримінально-правових норм, що забезпечують інтереси судової влади, об'єктивно обумовлено соціальними факторами, зокрема її зростаючою роллю як засобу регулювання суспільних відносин, що спирається на верховенство права і справедливість.

Соціальний ідеал судової влади є найважливішим чинником, що викликає необхідність кримінально-правової охорони її інтересів. Мета такої охорони - їх захищеність від зазіхань як «ззовні», так і «зсередини», яка передбачає дотримання правових основ реалізації судової влади. Мова повинна йти не тільки про охорону як самоціль, а й про забезпечення відповідності реалізації судової влади нормативним вимогам, поєднання її ефективності з відповідністю суспільним ідеалам (очікуванням).

3. Інтереси судової влади як об'єкт кримінально-правової охорони – це складний феномен суспільних відносин, завданням яких є забезпечення передумов, нормальне здійснення, а також втілення в життя результатів діяльності суду, органів та осіб, які сприяють йому, яким притаманний охоронний, пізнавально- правозастосовний та процесуально впорядкований характер.

4. Злочини проти інтересів судової влади – це заборонені кримінальним законом під загрозою покарання умисні суспільно небезпечні посягання на атрибутивні, функціональні або суб'єктні основи її інтересів.

5. Суспільна небезпека цих діянь ґрунтується на їх двоєдиній характеристиці. З одного боку, суди, та правоохоронні органи, що стоять на сторожі правопорядку, піддаються негативному впливу (пасивний аспект), що призводить до дисфункції їх елементів і негативно позначається на виконанні судовою владою її соціальної ролі. З іншого боку, суб'єкти реалізації судової

влади, що здійснюють правопорушення, чинять негативний вплив на інші (різні) суспільні відносини (активний аспект). Чим ширше коло відносин, яких торкається злочин, тим більше небезпечні результати діяння; спостерігається кумулятивний ефект, обумовлений складанням різнопланових наслідків.

6. Наслідки посягань на інтереси судової влади безпосередньо визначають ступінь їх суспільної небезпеки. За характером можна виділити юридичні й соціальні наслідки.

До першої групи належать: а) створення перешкод для здійснення процесуальної або виконавчої діяльності в сфері судочинства; б) формування підстав визнання недійсними судових або інших процесуальних актів.

Друга група включає: а) порушення прав особи, посягання на її життя або здоров'я, інші тяжкі наслідки; б) дисфункцію судової влади щодо конкретної справи; в) підрив авторитету судової та правоохоронної системи в громадській думці.

7. Соціальні наслідки за ступенем локалізації можуть поділятися на загальні і спеціальні. До загальних варто віднести дисфункцію судової влади щодо конкретної справи і підрив авторитету державних органів, що забезпечують її реалізацію.

Відмінність спеціальних наслідків полягає в тому, що вони, по-перше, характерні тільки для окремих видів злочинів, по-друге, можуть бути конкретизовані в якості ознак діяння, як правило, кваліфікуючих.

8. Більшість посягань на інтереси судової влади «виростають» з процесуальних правопорушень. Тому криміналізація повинна бути обумовлена не тільки тяжкістю наслідків, а й неможливістю їх подолання процесуальними або іншими (некримінально-правовими) засобами (наприклад, визнанням процесуального акта недійсним, застосуванням заходів дисциплінарної або адміністративної відповідальності). При криміналізації діянь проти інтересів судової влади необхідно враховувати низку формальних ознак, що знаходять відображення в процесуальному законодавстві:

а) предмет злочину (наприклад, доказами, судовим актом та ін.) або

статус потерпілих (наприклад, судді, прокурора, слідчого, свідка, експерта, потерпілого та ін.), що відображають зв'язок з об'єктом, який охороняється;

б) способи вчинення діяння, які заподіюють шкоду особі (застосування погроз, шантажу або інших незаконних дій, а також насильства, знущань чи тортури та ін.);

в) статус суб'єктів злочину, що дозволяє протиправно використовувати владні та інші процесуальні повноваження (наприклад, примушування до давання показів, незаконне затримання, взяття під варту або утримання під вартою).

9. Основною властивістю даних посягань є порушення правових основ реалізації судової влади, що відображають три аспекти аксіологічної структури інтересів судової влади: а) атрибутивний (статика); б) функціональний (динаміка); в) суб'єктний (забезпечення діяльності осіб, які є носіями повноважень і статусу, за допомогою яких реалізується судова влада).

10. Систему злочинів, що посягають на інтереси судової влади утворюють три групи злочинів:

а) посягання на атрибутивну основу інтересів судової влади (ст. 370, 375, 376, 382, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 395, 396 КК України);

б) посягання на функціональну основу інтересів судової влади (ст. 372, 383, 384, 385, 386 КК України);

в) посягання на суб'єктну основу інтересів судової влади (ст. 377, 398, 400, 371, 373, 381, 377, 378, 379, 380 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Загальна Декларація прав людини ООН від 10.12.1948 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Права человека при отправлении правосудия : Резолюция 2858 (XXVI) Генеральной Ассамблеи ООН от 20.12.1971 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_838.
3. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р., 13.12.1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_201.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 30.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 25-26. - Ст. 131.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст. 88.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. № 1129-IV (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 3-4. - Ст. 21.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (редакція від 02.11.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.

11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (редакція від 19.10.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 40-41, 42. - Ст. 492.

12. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 35-36. - № 37. - Ст. 446.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. - додаток до № 51. - Ст. 1122.

14. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III (редакція від 10.11.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. - Ст. 135.

15. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - № 31. - Ст. 545.

16. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 22. - Ст. 303.

17. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-XII (редакція від 01.03.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 35. - Ст. 360.

18. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР (в редакції від 28.12.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 52. - Ст. 455.

19. Про виконавче провадження : Закон України від 01.12.1994 р. (редакція від 05.01.2017 р.) № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 52. - Ст. 455.

20. Про незалежність судової влади : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>

Література:

21. Бершов Г. Є. Кримінально – правова характеристика форм та способів втручання в діяльність судових органів / Г. Є. Бершов // Фінанси і право. – 2013.- № 1. – С. 53 – 58.
22. Брич Л. Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті людини / Л. Брич // Вісник Львівського університету. - Серія юр. – 2008. - № 46. – С. 178 – 192.
23. Бурдін В. М. Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України / В. М. Бурдін // Життя і право. – 2014. – № 2. – С. 74-78.
24. Вартилецька І. А. Кримінально-правова охорона правосуддя за законодавством зарубіжних країн / І. А. Вартилецька // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук 2011-2012 р.р. : тези наукових доповідей та повідомлень на круглих столах 30 листопада 2011 р., 26 та 30 січня 2012 р. – К. : Національний університет «Києво-Могилянська академія» – К., 2012. – С. 48–50.
25. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
26. Головка М. Б. Запобігання злочинам проти правосуддя в Україні (на основі офіційних статистичних даних державної судової адміністрації за 2010 – 2013 р.р.) / М. Б. Головка // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - Сер. : Юриспруденція.- 2014. - № 10-2. - С.51 – 53.
27. Дворянсков И. В. Концептуальные основы уголовно-правовой охраны интересов судебной власти / дис. на соиск. уч. степ. д.-ра юр. наук / И. В. Дворянсков. – М., 2012. – 569 с.
28. Дворянсков И. В. Правосудие как объект уголовно-правовой охраны (проблемы законодательной регламентации, теории и практики) / [под общ. ред. профес. А. И. Чучаева]. - С. 30-65.
29. Дворянсков И. В. Концептуальные основы уголовно-правовой охраны интересов судебной власти : автореф. дис. д-ра юрид. наук / Дворянсков И. В. - М., 2013. – 58 с.

30. Джуган М. П. Класифікація злочинів проти правосуддя / М. П. Джуган // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса : Одес. юрид. ін-т НУВС, 2014. – № 1. – С. 83-86.

31. Добровольская Т. Н. Деятельность суда, связанная с исполнением приговоров / Т. Н. Добровольская. – М., 2016. – 94 с.

32. Довгань Н. В. Способи втручання в діяльність суддів як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 КК України / Н. В. Довгань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ahmerov.com/book_356_chapter_41.

33. Задоя К. П. Проблема вибору кримінально-правової норми : її зміст та прояви : наукова брошура / К. П. Задоя. – К., 2010. – 20 с.

34. Залізко О. І. Правосуддя в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони / дис. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук /Залізко О.І. – К. : Десна, 2015. – 236 с.

35. Захист прав адвокатів [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Спілки адвокатів України. - Режим доступу : <http://www.ukradv.org/ua/34/index.html>.

36. Злочини проти правосуддя : [навч. посіб. за заг. ред. проф. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна]. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 155 с.

37. Кваша О. О. Кримінально-правова охорона незалежності суду від протиправного впливу на осіб, які беруть участь у відправленні правосуддя / О. О. Кваша // Кримінальне право України. – 2016. – № 6. – С. 13-20.

38. Кваша О. О. Об'єктивні ознаки погрози щодо судді, народного засідателя чи присяжного, передбачені у ст. 377 Кримінального кодексу України / О. О. Кваша // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 3. – С. 134–140.

39. Книженко С. О. Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються шляхом незаконного втручання в діяльність судових органів або протиправного впливу на учасників судочинства / С. О. Книженко // Право і суспільство. – 2016. - № 2. – С. 196-200.

40. Копанчук В. О.Кримінально – правова охорона життя і діяльності осіб,

які здійснюють публічні повноваження з охорони правопорядку / В. О. Копанчук // Університетські наукові записки. – 2013. - № 3(47). – С. 453 – 462.

41. Коротун В. Класифікація принципів судової влади / В. Коротун // Юридична Україна. – 2012. - № 3. – С. 98 – 101.

42. Кримінальне право України : Особлива частина : [підруч.] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., перер. і допов.] – Х. : Право, 2010. – 512 с.

43. Кудрявцев В. В. Кримінально-правова охорона життя осіб, що є носіями судової влади за кримінальним законодавством України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Кудрявцев В. В. – Одеса : 2006. – 22 с.

44. Кудрявцев В. В. Ознаки суб'єктивної сторони посягання на життя носіїв судової влади або їхніх близьких родичів у зв'язку зі здійсненням правосуддя / В. В. Кудрявцев // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С. 61–67.

45. Лобанова Л. В. Преступления против правосудия : теоретические проблемы классификации и законодательной регламентации / Л. В. Лобанова. - Волгоград. - 2015. - 345 с.

46. Лунєєв В. В. Суб'єктивное мнение / В. В. Лунєєв – М., 2000. – 135 с.

47. Мазур А. П. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони / А. П. Мазур // Університетські наукові записки. – 2012. - № 4. – С. 364 - 368.

48. Мартіросян А. Г. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Артур Гагікович Мартіросян. – Київ, 2011. – 20 с.

49. Мартіросян А. Г. Погроза щодо судді, народного засідателя чи присяжного як форма протиправного втручання у діяльність осіб, які здійснюють правосуддя / А. Г. Мартіросян // Держава і право. – 2008. - № 48. – С. 488 – 493.

50. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : [навч. посібн.] / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. – Одеса : Вид-во «Фенікс», 2012. – 208 с.

51. Мірошніченко С. С. Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Мірошніченко Сергій Сергійович ; Нац. акад. прокуратури України. - К., 2012. - 40 с.

52. Мірошніченко С. С. Класифікація злочинів проти правосуддя / С. С. Мірошніченко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2012. – № 2 (69). – С. 237-247.

53. Мірошніченко С. С. Судова влада в Україні : проблеми протидії злочинним посяганням на правосуддя : [монографія] / Мірошніченко Сергій Сергійович. - К. : Десна, 2013. - 663 с.

54. Мульченко В. В. До об'єкта злочинів проти правосуддя / В. В. Мульченко // Держава і право. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права НАНУ України. – К., 2014. – Вип. 11. – С. 489–492.

55. Навроцький В. О. Основи кримінально–правової кваліфікації : [навч. посіб.] / Навроцький В. О. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

56. Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації : [монографія] / В. О. Навроцький. - К. : Атіка, 1999. – 464 с.

57. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те вид., перер. та доп.]. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

58. Посохова С. Ю. Міжнародні та національні вимоги побудови судової системи в Україні С. Ю. Посохова // Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 2(5). – С. 107 – 113.

59. Практика судів України з кримінальних справ (2010 – 2011 рр.) / Уклад. : В. В. Сташис, В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. В. Сташиса. – К. : ЮрінкомІнтер, 2011. – 880 с.

60. Рішення No 344371 [електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень : офіц . веб – портал суд . влади України . – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/344371>.

61. Рішення № 1621485 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр

судових рішень : офіц. веб – портал суд. влади України. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1621485>.

62. Сібільова Н. В. Теоретичні основи побудови судової системи України / Н. В. Сібільова // Право України. – 2009. – № 6. – С. 38–45.

63. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – Київ : Київська книжкова фабрика, 2015. – 776 с.

64. Стецковский Ю. И. Судебная власть / Ю. И. Стецковский. - М., 2013. – 243 с.

65. Тагієв С. Р. Компаративний аналіз кримінальної відповідальності за посягання на суддю, народного засідателя чи присяжного / С. Р. Тагієв // Адміністративне право і процес. – 2015. - № 2(12). – С. 284-291.

66. Теліпко В. Е. Закон України Про судоустрій і статус суддів : наук.-практ. комент. / В. Е. Теліпко : [за ред. проф. В. В. Молдована]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 526 с.

67. Теорія кваліфікації злочинів : Електрон. навч. посіб. [Електронний ресурс] / А. В. Савченко, В. В. Кузнецов, Л. О. Кузнецова, Л. Є. Вільхова. – Режим доступу до посіб.: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/books/mnp_tkz/index.htm.

68. Трушківська Л. Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи : шляхи вдосконалення статті 398 Кримінального кодексу України / Л. Трушківська // Вісник прокуратури. – 2010. – № 1. – С. 58-64.

69. Уголовный кодекс Австралии 1995 г. / [науч. ред и пред. канд. юрид. наук, проф. И. Д. Козочкина, Е. Н. Трикоз]; [пер. с англ. Е. Н. Трикоз. СПб. : Юридический центр Пресс, 2002.- 388 с.].

70. Уголовный кодекс Грузии / [пер. с грузин. И. Мериджанашвили]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 220 с.

71. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германия / [пер. с нем. канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой]. - М. : Зерцало, 2000. - 208 с.

72. Уголовный кодекс Франции / [под ред. канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой]; [пер. с фр. и предисл. канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой]. - СПб. : Юридический центр Пресс,

2002.- 650 с.

73. Ухвала судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду України від 9 січня 2010 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 4. – С. 11-16.

74. Хавронюк М. І. Стаття 376 Кримінального кодексу України : здобуток чи прорахунок? / М. І. Хавронюк // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 10. – С. 6-13.